

Tilastokeskus

Tekijä	Päiväys	nro
Anja Ahola Riitta Kyllönen	30.4.1985	99

**KYSYMYSTEN YMMÄRRETTÄVYYDEN TESTAUSMENETELMÄKOKEILU
SURVEY-TUTKIMUSTA VARTEN**

VAPK/monistus 1985

ESIPUHE

Ihmisten elinoloja kuvaavista tilastoaineistoista huomattava osa kerätään haastattelu- tai kyselylomakkeilla. Jotta lomakkeen kysymykset saataisiin mittaamaan luotettavasti tavoitteena olevaa asiaa, olisi kehitettävä suunnitteluvaiheessa käytettäviä esitestausmenetelmiä. Tässä julkaisussa käsitellään esitestausmenetelmää, jolla voidaan tutkia survey-kysymysten ymmärrettävyyttä.

Testausmenetelmäkokeilua suunnittelevaan työryhmään ovat kuuluneet Anja Ahola, Tapio Koskinen, Reijo Kurkela ja Iris Niemi. Toteutuksesta ovat vastanneet Anja Ahola ja Riitta Kyllönen. Haastattelut ovat tehneet Tampereen seudun haastattelijat, Liisa Laine, Tuula Laitinen ja Kaarina Sotamaa. Raportin ovat kirjoittaneet Anja Ahola ja Riitta Kyllönen.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu
1. JOHDANTO	1
1.1. Mitä on survey-tutkimuksen laatu	1
1.2. Kysymysten testauksen merkitys	2
2. KOKEILUN TAVOITTEET	4
3. BELSONIN TUTKIMUS SURVEY-KYSYMYSTEN YMMÄRRETTÄVYYDESTÄ	5
3.1. Belsonin tutkimusmenetelmä	5
3.1.1. Testattavat kysymykset	6
3.1.2. Testausmenetelmä	6
3.1.3. Aineiston analyysi	8
3.1.4. Tulokset	9
4. KOKEILUN TUTKIMUSMENETELMÄ	17
4.1. Testattavat kysymykset	17
4.2. Strukturoitu haastattelu	19
4.3. Teemahaastattelu	20
4.3.1. Teemahaastattelulomake	20
4.3.2. Toiminta haastattelutilanteessa	21
4.4. Haastattelijoiden valinta ja koulutus	21
4.4.1. Haastattelijoiden valinta	21
4.4.2. Koulutus	21
4.5. Kokeilun kenttätyö	23
4.5.1. Työn valvonta	24
4.6. Analyysimenetelmät	24
4.6.1. Nauhojen kuunteleminen	24
4.6.2. Tulkintojen tekeminen	25

5. KOKEILUN TULOKSIA	
5.1. Haastattelijoiden kokemuksia kenttätöistä	26
5.1.1. Haastateltavien tavoittaminen ja suhtautuminen teemahaastatteluun	26
5.1.2. Nauhurin käyttö	26
5.1.3. Teemahaastattelulomake	27
5.2. Tutkimusmenetelmän arviointia	29
5.2.1. Teemahaastattelu	29
5.2.2. Haastattelijoiden koulutus ja työnvalvonta	30
5.2.3. Analyysimenetelmät	31
5.3. Testausmenetelmällä saatavat tutkimustulokset	32
5.3.1. Tulkinat testikysymyksestä	33
5.3.2. Keskeisten käsitteiden tulkinta	34
6. LOPPUPÄÄTELMÄ KYSYMYSTEN YMMÄRRETTÄVYYDEN TESTAUSMENETelmäSTÄ ESITUTKIMUSMENETelmäNÄ	36
6.1. Testattavat ongelmat	36
6.1.1. Milloin käytetään kysymysten ymmärrettävyyden testausmenetelmää	36
6.1.2. Missä vaiheessa testataan	36
6.2. Testausmenetelmä	37
6.2.1. Teemahaastattelu	37
6.3. Testaushaastattelijoiden valinta, koulutus ja työvalvonta	38
6.4. Aineiston käsittely ja analysointi	39

LÄHTEET

1. JOHDANTO

Ihmisten elinoloja koskeva tilastotutkimus on jatkuvasti laajenemassa. Tilastojen laatimisprosessi on lähestymässä tältä osin sosiaalitutkimusta. Tietojenkeruu tapahtuu usein survey-menetelmillä, haastattelemalla tai postikyselyllä. Laadukas tiedonkeruu vaatii aineiston keruuprosessin tutkimista ja sosiologisten tutkimusmenetelmien kehittämistä.

Survey-tutkimuksella kerättävän aineiston laatu riippuu ennen kaikkea siitä, miten hyvin tutkimus ja sen kysymykset on suunniteltu. Keskeistä on, miten kysymys mittaa tavoitteena olevaa asiaa. On olemassa lukuisia esimerkkejä, miten pienikin muutos kysymyksen sanamuodossa tuottaa erilaiset vastausjakaumat. Sen lisäksi, että kysymys toimii, sen pitää olla hyvä kysymys. Se, että jokin toimii, ei merkitse, että se toimii oikein.

Se, että saamme vastauksen kysymykseemme, ei ole todistus kysymyksen ymmärrettävyydestä. Se, että saamme vastauksia kysymyksiimme, todistaa vain, että ihmiset haluavat suoriutua. Ellei vastaajalta kysytä, ymmärtävätkö he kysymyksen, he eivät yleensä ilmoita, etteivät ymmärrä sitä.

Meillä kvantitatiivista tutkimusta tekevillä on pyrkimys ajatella, että jos me voimme kuvata aineistomme numeroilla ja käsitellä sitä tilastollisesti, olemme tieteellisiä eli "objektiivisiä". Siksi suuri osa selvityksiämme käsittelee mittaamisen teknisiä ongelmia. Survey-tutkimuksen suunnittelussa päähuomio on kiinnitetty otantaan ja tämä onkin ollut omiaan kehittämään otantamenetelmiä.

Mitään samanlaista ei ole tapahtunut kysymysten suunnittelulle. Voidaan väittää, että tässä vaiheessa kysymysten ymmärrettävyyden kehittäminen tuo enemmän luotettavuutta tuloksiin kuin pelkästään otantamenetelmien edelleenkehittäminen.

1.1. Mitä on survey-tutkimuksen laatu

Kun puhutaan survey-tutkimuksen laadusta, ovat seuraavat kolme näkökulmaa yleisimmät (Bergman & Wärneryd 1982, 13-14):

- (1) Laatu kytetään suoraan tutkimustuloksiin ja korkealla laadulla tarkoitetaan, että tulokset ovat suurella todennäköisyydellä lähellä niitä todellisia olosuhteita, joita niiden on tarkoitus kuvata.

- (2) Laatu kytketään suoraan tutkimustuloksiin ja korkealla laadulla tarkoitetaan, että tulos on suurella todennäköisyydellä lähellä tuloksia, jotka voidaan saada ihanteellisissa tutkimusolosuhteissa. Tällöin on tarkoitus kuvata esimerkiksi asenteita, joista ei voida saada todellista arvoa.
- (3) Laatua ei kytketä tuloksiin vaan mittaamisprosessin ominaisuuksiin. Korkealla laadulla esimerkiksi tarkoitetaan, että hyvin soveltuvaa menetelmää käytetään oikealla tavalla.

Tilastokeskuksessa käytetty laadun määrittely liittyy laadun lopputulos-käsitteistöön ja siihen, miten yhtäpitäviä lopputuloksena olevat taulut ovat todellisten tai ihanteellisten taulujen kanssa. Tämä laadun tarkastelutapa on luonnollinen silloin, kun laaditaan tutkimustulosten laatuselosteita. Mutta kun tutkitaan tutkimusvälineiden laatua, kolmas laadun määrittely soveltuu siihen paremmin.

Tiedonvälitys haastattelussa on haastattelijan ja haastateltavan välistä vuorovaikutusta. Kun puhutaan survey-tutkimuksella saadun aineiston laadusta, on tämän vuorovaikutuksen luonne keskeinen. Vuorovaikutustilannetta voidaan nimittää myös tiedonvälitys- tai mittaustilanteeksi. Vuorovaikutustilanteen analyysissä voidaan soveltaa "ymmärtämis" -näkökulmaa, tavoitteena on kuvata, "ymmärtää" sitä prosessia, jossa aineisto syntyy. Tämä näkökulma täydentää kvantitatiivisia laaduntutkimusmenetelmiä ja sillä on mahdollista saada erilaista tietoa laadusta.

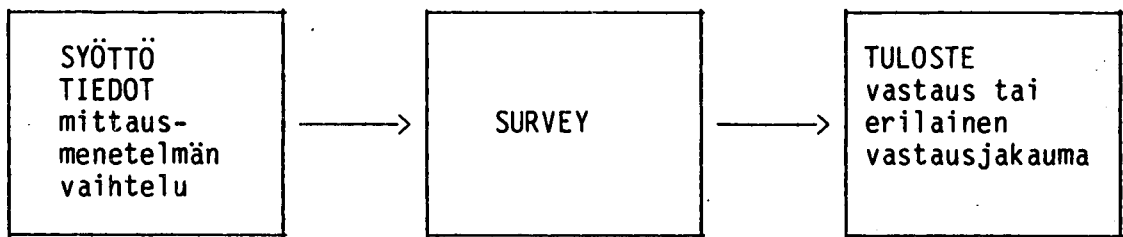
1.2. Kysymysten testauksen merkitys

Monet kysymysten ymmärrettävyyden ongelmat voidaan väistää huolellisella kysymysten esitestauksella. Survey-kysymyksiä voidaan testata monella eri tavoitetasolla. Yleensä koetutkimukset meillä ovat olleet vain lomakkeen toimivuuden testausta. Rutiininomaisesti tehty lomakekokeilu kertoo kuitenkin vain lomakkeen käytännön toimivuudesta, mutta ei mittarin validiteetista. Monasti lomakkeen kriittinen tarkastelu paljastaa enemmän mahdollisia mittaamisen ongelmia kuin mekaanisesti suoritettu lomakekokeilu (Payne 1954, 14-15). Belson (1982, 5) onkin sitä mieltä, että tavallinen lomaketesti paljastaa haastattelijan vaikeudet, mutta ei haastateltavan vaikeuksia.

Toinen yleinen kysymysten testaustapa on rinnakkaismittaus, jolloin eri aineistonkeruumenetelmällä tai eri kysymysmuodoilla saatuja tuloksia verrataan keskenään. Samalle otokselle tai identtisille otoksille tehdään eri mittausmenetelmillä samansisältöinen mittaus. Vastausjakautumista päätellään mittauksen taso, mutta erilaisten jakaumien syitä on vaikea selvittää.

Kvantitatiiviset testausmenetelmät antavat mahdollisuuden määritellä ärsykkeen (esim. aineistonkeruumenetelmä) ja sitä vastaavan lopputuloksen (vastausjakauman), mutta eivät sitä, miten näiden välinen yhteys syntyy. Kvantitatiivisilla menetelmillä voidaan vastata kysymykseen, tuottavatko eri mittausmenetelmät saman vastausjakauman. Kvalitatiivisella testausmenetelmällä voidaan saada vastaus kysymykseen, millä menetelmällä saadaan validiteetiltaan paras vastaus (Christofferson 1984, 27-34).

Christofferson (1984, 33) kuvaa survey-tutkimusprosessia seuraavalla kuviolla:

Vaihtelu kysymyksen sanamuodossa tai aineistonkeruumenetelmässä tuottaa erilaiset vastausjakaumat, mutta kvantitatiiviset vertailumenetelmät eivät kerro mitään niistä prosesseista, jotka tuottavat nämä yhteydet. Kun halutaan kehittää aineistonkeruumenetelmiä tai kysymysten mittauksen validiteettia, tarvitaan kvantitatiivisia menetelmiä täydentävää testausmenetelmää. Belson on kehittänyt kysymysten ymmärrettävyyden testausmenetelmän, jossa kvalitatiivisella haastattelumenetelmällä voidaan tutkia survey-kysymysten ymmärtämistä. Haastattelutoimistossa kokeiltiin menetelmän käyttöä, jotta menetelmä saataisiin sovellettua haastattelutoimiston jatkuvaan käyttöön.

2. KOKEILUN TAVOITTEET

Tilastokeskuksessa ja haastattelutoimistossa esitutkimusmenetelmien kehittäminen on ollut melko vähäistä. Jokaiseen suurempaan tutkimukseen on liittynyt jonkinlainen lomakkeen toimivuuden testaus, joka on paljastanut lähinnä kenttätöiden sujuvuuteen liittyviä käytännön vaikeuksia. Mittaamiseen liittyvien validiteettiongelmien testaamiseen tämä ei kuitenkaan riitä. Kuitenkin strukturoidussa haastattelussa aineiston laatu riippuu suuresti siitä, miten hyvin tutkimus ja kysymykset on etukäteen suunniteltu mitaamaan tavoitteena olevaa asiaa. Suunnittelun puutteita ei tältä osin ole mahdollista myöhemmin korjata.

Lomakesuunnittelun avuksi tarvitaan kysymysten mittauskykyä parantavia esitestausmenetelmiä. Esitestausmenetelmien kehittämiseksi käsiteltiin haastattelutoimiston menetelmäopintopiirissä Belsonin tutkimusta (1982) kysymysten ymmärrettävyydestä. Opintopiirin antia päätettiin soveltaa haastattelutoimistossa. Tavoitteena oli kokeilla Belsonin kehittämää kysymysten ymmärrettävyyden testausmenetelmää Suomen oloissa sekä soveltaa menetelmä haastattelutoimiston säännölliseen käyttöön. Tavoitteena oli siis menetelmän kehittäminen eikä testaustulosten saaminen vielä tässä vaiheessa.

3. BELSONIN TUTKIMUS SURVEY-KYSYMYSTEN YMMÄRRETTÄVYYDESTÄ

Lähtökohtana Belsonin tutkimukselle ovat aikaisemmat tutkimukset, joiden mukaan kysymysten väärinymmärtäminen on yleistä, mikä on aiheuttanut tuloksiin suuria virheitä. Aikaisempi tutkimus oli osoittanut, että kysymysten ymmärtämisessä tapahtuu suuria virheitä ja tästä Belson sai viitteitä siihen, miten ongelmaa tulisi metodologisesti lähestyä. Mutta aikaisempi tutkimus ei kerro paljonkaan niistä prosesseista ja periaatteista, miten kysymysten väärinymmärtäminen tapahtuu. Näin aikaisempaa tietoutta ei ole helppo soveltaa käytännön kysymysten suunnittelussa.

Belsonin tutkimuksen tavoitteet olivat:

- (1) Tutkia, millä tavalla haastateltava ymmärtää väärin survey-kysymyksiä.
- (2) Määritellä se taso, jolla testikysymykset ymmärretään oikein ja selvittää haastateltavan taustatekijöiden vaikutus tähän ymmärtämiseen.
- (3) Tarjota empiirinen perusta, jolta voidaan muodostaa hypoteeseja niistä periaatteista ja prosesseista, jotka aiheuttavat väärinymmärtämisen.
- (4) Luoda yleisesti käytettävä menetelmä survey-kysymysten testaamiseksi.

3.1. Belsonin tutkimusmenetelmä

Belson tutki 29:n yleisesti käytössä olevan kysymysmuodon ymmärrettävyyttä. Strukturoitujen (valmiiksi muotoiltujen) kysymysten ymmärrettävyyttä tutkittiin syvähaastattelumenetelmällä. Havaittiin, että vaikka strukturoidussa haastattelussa ei vastaajilla ilmennyt ymmärtämisvaikeuksia, syvähaastattelussa niitä tuli esiin paljon. Vaikeudet eivät tulleet myöskään esille tavallisessa lomakkeen toimivuuden testauksessa, koska suurin osa ymmärtämisvaikeuksista tapahtui ilman, että haastattelija oli niistä tietoinen. Kysymysten ymmärrettävyyden testausmenetelmää tarvitaan, jotta saadaan selville, miten haastateltava ymmärtää kysymyksen.

3.1.1. Testattavat kysymykset

Valitessaan testattavia kysymyksiä, Belson piti tärkeänä, että ne ovat muodoltaan sellaisia, joita käytetään yleisesti survey-tutkimuksissa. Tutkimusryhmä analysoi laajasti viimeisten kahden vuoden aikana käytettyjä haastattelulomakkeita. Nämä lomakkeet sisälsivät yhteensä 2 180 kysymystä, jotka oli laatinut 24 eri tutkijaa. Kysymykset luokiteltiin sen mukaan, mitkä tekijät niissä saattoivat heikentää ymmärrettävyyttä. Tyyppiluokituksen tavoitteena oli vain, että kysymysten testauksessa voidaan keskittyä niihin kysymysmuotoihin, joiden käyttö on yleisintä. Kysymykset luokiteltiin 13 ymmärrettävyyttä heikentävään tyyppiin, joista kuusi yleisintä olivat seuraavat:

- (1) kaksi kysymystä esitetty yhtenä,
- (2) kysymykset, jotka sisälsivät paljon merkitykseltään tärkeitä sanoja ja joissa jokainen sana on tärkeä kysymyksen ymmärtämiseksi,
- (3) kysymykset, jotka sisälsivät täsmentävän sivulauseen tai määrittelyn,
- (4) kysymykset, jotka sisältävät monta aihetta tai asiaa,
- (5) kysymykset, jotka sisältävät vaikeita tai tuntemattomia sanoja,
- (6) kysymykset, jotka sisältävät yhden tai useampia ohjeita vastaamiseen.

Testattavaksi valittiin sellaisia kysymysmuotoja, jotka voitiin luokitella näihin kuuteen yleisimmin esiintyvään luokkaan. Jokaisesta kysymysluokasta valittiin testattavaksi neljä kysymystä. Näin saadut 24 kysymystä sijoitettiin neljään peruslomakkeeseen eli kukin lomake sisälsi kuusi testattavaa kysymystä. Peruslomake sekä siihen sisältyvät testattavat kysymykset koskivat television katselua ja siihen liittyviä mielipidekysymyksiä.

3.1.2. Testausmenetelmä

Kullekin vastaajalle esitettiin ensimmäisessä haastattelutilanteessa peruslomake, joka sisälsi testattavat kysymykset. Haastattelumenetelmänä oli tavallinen survey-haastattelun menetelmä, strukturoitu haastattelu. Seuraavana päivänä toinen haastattelija teki syvähaastattelun, jolla pyrittiin selvittämään, miten haastateltava oli ymmärtänyt testattavat kysymykset.

Syvähaastattelu alkoi aikaisempaa haastattelua koskevalla vapaalla keskustelulla, jonka tarkoituksena oli vapauttaa haastateltava. Sen jälkeen haastateltavalle kerrottiin avoimesti haastattelun tavoite aivan suoraan. Kerrottiin, että tutkimuksen tavoitteena oli löytää paras tapa esittää kysymyksiä sillä tavalla, että niihin on helppo vastata. Kysymykset voivat olla sanamuodoltaan huonoja ja tämän takia nyt selvitetään, mitä haastateltava ajatteli, kun ne kysyttiin. Haastateltavaa pyydettiin vastaamaan rehellisesti ja vedottiin hänen auttamishalukkuuteensa.

Syvähaastattelussa käsiteltiin perusteellisesti kukin kysymys seuraavasti:

- (1) Testattava kysymys ja siihen annettu vastaus palautettiin mieleen. Tavoitteena oli saada selville, mitä vastaaja ajatteli, että kysymyksellä tarkoitettiin.
- (2) Ongelmaa lähestyttiin toiselta suunnalta. Tavoitteena oli selvittää, mihin kysymykseen haastateltava oli todellisuudessa ensimmäisessä haastattelussa vastannut. "Kertokaa, miten vastauksenne tähän kysymykseen syntyi. Ajatelkaa kuten eilen. Sanokaa se minulle ääneen".
- (3) Tämän jälkeen kysyttiin aivan tarkkoja tietoja kysymyksen sisältöön liittyvistä käsitteistä. Esimerkiksi kysymyksestä: "Mitä mieltä olette, onko televisio-ohjelmilla huono vaikutus nuorisoon opettamalla nuorisolle slangia". Käsitteitä koskevat kysymykset olivat:
 - (a) minkä ikäisiä ihmisiä haastateltava ajatteli vastatessaan,
 - (b) minkälaisia ohjelmia haastateltava ajatteli vastatessaan,
 - (c) minkälaista vaikutusta haastateltava ajatteli vastatessaan.
- (4) Haastateltavaa pyydettiin ajattelemaan kysymystä vielä kerran ja vastaamaan siihen sen mukaan, mitä mieltä hän nyt oli. Jos vastaus poikkesi ilman, että oli havaittu mitään väärinymmärtämistä, haastateltavaa pyydettiin selittämään, miksi vastaukset erosivat.
- (5) Lopuksi haastattelija teki ko. kysymyksen ymmärtämistä koskevan yhteenvedon. Haastattelija kertoi, miten haastateltava oli vastatessaan kysymyksen tulkinut. Jos haastateltava ymmärsi kysymyksen väärin, haastattelija kertoi, mihin kysymykseen hän todellisuudessa oli vastannut. Tavoitteena oli, että tämä olisi vastaajalle palaute yhteistyöstä. Samalla se näytti selventävän haastateltavalle työkentelytavan.

Tutkimuksen otos poimittiin Lontoosta. Tutkimukseen osallistui 265 henkilöä, joiden ikä-, sukupuoli- ja ammattiasemajakaumat edustivat melko hyvin Lontoon aikuisväestöä. Jossakin määrin otoksessa olivat yliedustettuina yli 65-vuotiaat sekä korkeasti ammattitaitoiset (highly skilled). Jos oletetaan, että kysymysten ymmärtäminen korreloi positiivisesti ammatilliseen asemaan ja negatiivisesti ikään, nämä tekijät ovat mahdollisesti tasapainottamassa lopputulosta.

Haastattelijoille annettiin kahden viikon pituinen syvähaastattelukoulutus. Haastattelujen tekemistä seurattiin tarkasti koko kenttätöiden ajan. Haastattelijat saivat palautetta ja opastusta koko kenttätöiden ajan.

3.1.3. Aineiston analyysi

Analysoitavan aineiston muodostivat nauhoitettu syvähaastattelu, haastattelijan raportti sekä strukturoidun haastattelun lomake. Analyysi eteni seuraavasti:

- (1) Ensimmäisessä vaiheessa merkittiin kustakin testikysymyksestä seuraavat seikat:
 - (a) vastaajan alkuperäinen vastaus testikysymykseen,
 - (b) haastateltavan syvähaastatteluvaiheessa antama vastaus siitä, mitä hän ajatteli kysymyksen merkinneen,
 - (c) haastateltavan tarkka selostus siitä, kuinka hän päätyi vastaukseensa,
 - (d) haastateltavan vastaukset siihen, kuinka hän ymmärsi testikysymyksen yksittäiset käsitteet.
- (2) Seuraavaksi kirjoitettiin auki:
 - (a) kaikki kysymyksen tulkinnat,
 - (b) kaikki selvät väärinkäsitykset ja virheet kysymyksen ymmärtämisessä,
 - (c) ne kysymyksen osat, joita ei otettu huomioon, kun kysymykseen vastattiin.
- (3) Analysoija kirjoitti käytettävissä olevan aineiston perusteella, mikä tarkalleen oli se kysymys, johon haastateltava vastasi strukturoidussa haastattelussa.

- (4) Tarkkojen merkintäohjeiden mukaisesti merkittiin ne tapaukset, joissa kysymys ymmärrettiin tarkoitetulla tai lähes tarkoitetulla tavalla.
- (5) Jokaisen kysymyksen osalta tehtiin sisällönanalyysi siitä, miten haastateltava tulkitsee kysymyksen keskeiset käsitteet.

Analyysiä tehtäessä oli jatkuvasti pidettävä mielessä, että vastaajalla saattaa olla uusia ajatuksia syvähaastattelussa ja että tavoitteena on koko ajan testata tulkintaa, jonka vastaaja teki kysymyksestä strukturoidun osuuden aikana.

3.1.4. Tulokset

Tulokset on julkaistu yksityiskohtaisesti kutakin testattavaa kysymystä koskevana. Tältä osin tulokset eivät ole suoraan sovellettavissa toiselle kielialueelle, joten yksityiskohtaisia tuloksia ei käsitellä tässä.

Yleisemmällä tasolla olevat tulokset koskivat kysymysten yleistä ymmärrettävyydestä. Tulosten perusteella Belson esitti myös 15 hypoteesia väärinymmärtämisen luonteesta ja syistä.

Testikysymysten yleinen ymmärrettävyydestä oli seuraava:

Niiden vastaajien osuus, jotka tulkitsevat kysymyksen oikein	Kyseisellä ymmärrettävyy- tasolla tulkittujen kysymysten lukumäärä
0 - 5 %	3
6 - 10 %	3
11 - 15 %	2
16 - 20 %	2
21 - 25 %	5
26 - 30 %	1
31 - 35 %	2
36 - 40 %	2
41 - 45 %	2
46 - 50 %	1
51 - 55 %	4
56 - 60 %	2

29 kysymystä

Tulosten mukaan keskimäärin 29 prosenttia haastateltavista oli tulkinut vastaamansa kysymyksen sallitulla ymmärrettävyytasolla. Mukana oli kahdeksan sellaista kysymystä, jotka korkeintaan 16 prosenttia haastateltavista ymmärsi hyväksyttävällä tavalla.

Kun tutkittiin vastaajien taustatekijöiden vaikutusta kysymysten ymmärtämiseen, erot eri väestöryhmien välillä olivat pienet. Hieman keskimääräistä paremmin ymmärsivät kysymykset enemmän koulutusta saaneet, ammattitaitoisimmat henkilöt sekä iältään nuoremmat.

Belson esitti 15 hypoteesia kysymysten ymmärtämisen taustalla olevista periaatteista ja prosesseista. Näistä jotkut saattavat tuntua itsestäänselvyyksiltä. Koska ne on tärkeitä pitää mielessä käytännön suunnittelutyössä, käsittelemme niitä tässä raportissa.

HYPOTEESIT VÄÄRINYMMÄRTÄMISEN LUONTEESTA JA SYISTÄ:

HYPOTEESI 1:

KUN VASTAAJAN ON VAIKEATA YMMÄRTÄÄ KYSYMYSTÄ, HÄN TODENNÄKÖISESTI MUUNTAÄ SITÄ SITEN, ETTÄ HÄNEN ON HELPOMPI VASTATA SIIHEN

- (a) kysymys saattaa vaatia hyvin tarkkaa ajattelua (esim. sen ajan arviointi, jonka vastaaja viettää katsellen tietyn tyyppisiä tv-ohjelmia),
- (b) kysymys voi saattaa vastaajan mahdottomaan tilanteeseen (esim. kun kysytään, miten hän tavallisesti käyttäytyy, kun vastaajalla ei todellisuudessa ole mitään tavallista käyttäytymismuotoa kysytyn asian suhteen),
- (c) kysytään mielipidettä asiasta, josta vastaajalla on vain osittain tietoa (esim. television vaikutus lapsiin yleensä, kun vastaajalla on käsitys vain sen vaikutuksesta omiin lapsiinsa),
- (d) kysymys voi olla niin laaja-alainen, että vastaus johonkin osaan voi olla myönteinen ja johonkin toiseen kielteinen (esim. ohjelmien soveltuvuus lapsille riippuu kovasti siitä, mitä ohjelmaa tarkoitetaan),
- (e) kysymys voi vaatia vastausta kahteen ristiriitaiseen kysymykseen (esim. kun kysytään, onko televisiolla huono vaikutus opettamalla slangia, kun vastaaja on sitä mieltä, että televisio opettaa slangia, mutta ei pidä sitä pahana).

Kun vastaajalla on vaikeuksia vastata kysymykseen, hän voi tietenkin reagoida sanomalla 'EOS', mutta hyvin usein vastaaja on riittävän motivoitunut antamaan vastauksen ja silloin ratkaisee ongelman seuraavin tavoin:

1. Kun vastaaja pitää kysymystä vaikeana tai mahdottomana vastata hän voi:
 - vääristää tai muuntaa koko kysymyksen helpommaksi vastata,
 - lievittää niitä osia, jotka ovat vaikeita,
 - poistaa vaikeat osat kokonaan,
 - muuntaa jonkin osan kysymystä,
 - muuntaa kysymystä sillä tavalla, että antaa vastaukseksi joitakin yksityiskohtia, joista voidaan muotoilla vastaus ja jättää haastattelijalle lopullisen vastauksen muotoilu.

Esim:

Kun haastateltavalta kysytään, mitä hän tavallisesti tekee tv-mainosten aikana, hänen voi olla vaikea vastata, koska hänellä ei ole mitään yleistä käyttäytymismuotoa tässä tilanteessa ja niinpä hän saattaa muuntaa sanan toiseksi kuten 'usein' tai 'joskus' tai sitten luetella kaikki asiat, joita tekee silloin.

Tai kun vuorotyössä olevalta kysytään, kuinka monena viikonpäivänä hän tavallisesti katselee televisiota, hän pitää helpompana vastata sen ajan mukaan, jolloin hän on päivävuorossa ja näin muuntaa kysymyksen koskemaan vain tätä aikaa (ei mainitse tästä haastattelijalle).

2. Kun haastateltava on epävarma joistakin kysymyksen sisältämistä yksityiskohdista:
 - hän voi rajoittua niihin kysymyksen osiin, joihin on pätevä vastaamaan,
 - hän voi muuntaa kysymyksen siten, että voi antaa siihen ehdollisen tai välttelevän vastauksen.

Esim:

Kysymys television vaikutuksesta lapseen muunnettiin "lapsiin, jotka henkilökohtaisesti tunnette" tai "sellaisiin lapsiin kuin omanne" tai "asuinalueenne lapsiin" tai "teidän tyttäriinne".

3. Kun kysymys on niin laaja, että se sallii "kyllä"-vastauksen jostakin näkökulmasta ja "ei"-vastauksen jostakin toisesta näkökulmasta, vastaaja voi muuntaa näkökulmansa siten, että se rajoittuu vain yhteen.

Esim:

Kun kysyttiin TV:n vaikutuksista lapsiin, termi lapset muunnettiin tarkoittamaan 'hyvin kasvatettuja lapsia' tai 'häiriintyneitä lapsia' tai 'omia lapsia'.

4. Kun kysymys tuntuu sisältävän ristiriitaisia kysymyksiä, vastaaja todennäköisesti pitäytyy vastatessaan johonkin niistä (haastattelija ei tätä välttämättä huomaa).

Esim:

Kun kysyttiin mielipidettä, onko ohjelmilla huono vaikutus lapsiin opettamalla slangia, jotkut vastaajat olivat sitä mieltä, että televisio opetti kyllä slangia, mutta se ei ollut paha vaikutus. Eli vastaajat vastasivat joko kysymykseen slangista tai kysymykseen huonoista vaikutuksista.

HYPOTEESI 2:

JOS KYSYMYKSESSÄ KÄYTETÄÄN LAAJAA KÄSITETTÄ, VASTAAJA PYRKII TULKITSEMAAN SEN VÄHEMMÄN LAAJASTI

Kun kysymyksen suunnittelija käyttää laajaa käsitettä (esim. ohjelmat) ilman tarkempaa määrittelyä (esim. aikuisten väkivaltaohjelmat), hänen tarkoituksenaan on saada ihmiset ajattelemaan asiaa yleisesti. Kun tällaista yritetään, vastaajalla on pyrkimys kaventaa laajaa käsitettä jotenkin.

HYPOTEESI 3:

TIETYISSÄ TILANTEISSA KYSYMYKSEN TERMI TAI KÄSITE SAATTA LAAJENTUA

Kun laajalla käsitteellä, etenkin jos se on epätäsmällinen, on pyrkimys supistua sellaiseksi, että se sopii vastaajan henkilökohtaiseen taustaan tai palvelee hänen itseilmaisun tarpeitaan, hyvin suppea käsite saattaa samoista syistä laajeta.

Esim:

Kysymys: Mikä niistä ohjelmista, joita katsotte viikonloppuisin, on mielestänne mielenkiintoisin? Vastaaja saattaa toivoa termin 'viikonloppuisin' laajentamista, koska hänen mielihjelmansa tulee viikolla.

Kuten laajan käsitteen kapeuttamisessa, myös tässä ainoa tehokas keino estää kapeiden käsitteiden laajenemista, on käyttää täsmällistä määrittelyä, kontrollisanoja ja kontrolloivaa sisältöä.

HYPOTEESI 4:

TIETYISSÄ TILANTEISSA VASTAAJA JÄTTÄÄ OTTAMATTA HUOMIOON JOITAKIN OSIA KYSYMYKSESTÄ

Yksittäiset sanat, sanaryhmät tai jopa kokonaiset lauseet saatetaan ohittaa seuraavissa tilanteissa:

- jos vastaajan ensivaikutelma on, että jokin osa kysymystä tuntuu ylimääräiseltä,
- kun kysymyksen muut osat näyttävät tekevän kysymyksen jonkin osan ylimääräiseksi,
- kun vastaaja kokee kykenevänsä vastaamaan kysymykseen ennen kuin se on kokonaan luettu hänelle,
- kun kysymyksen lopussa esitetään kaksi pitkää vaihtoehtoa vastattavaksi, haastateltava vastaa jo ensimmäisen vaihtoehdon perusteella,
- kun tarkentava ehto saa aikaan epätavallisen tilanteen tai tutun käsitteen oudon määrittelyn,
- kun kysymyksen sanamuoto on sellainen, että tavallinen väärinkuuleminen helpottuu.

Esim:

"Mitä mieltä olette, onko sillä huonoja vaikutuksia lapsiin, että he katsovat muita väkivaltaisia ohjelmia kuin tavallisia länkkäreitä?"

"Montako henkilöä kuuluu kotitalouteenne? Älkää laskeko mukaan itseänne."

HYPOTEESI 5a:

VASTAAJA VOI MUUNTA KYSYMYKSEN SITEN, ETTÄ SE SOPII PAREMMIN HÄNEN TILANTEESEENSA, ASEMAANSA JA KOKEMUKSIINSA

Vastaaja voi muuntaa kysymyksen siten, että se sopii paremmin hänen omaan tilanteeseensa - tämä voi tapahtua helpommin, kun muunneltava käsite on jo sinänsä epätarkka.

Vastaaja voi jättää huomiotta jonkin sellaisen osan kysymystä, joka ei sovi hänen tapaukseensa.

Esim:

Kun kysytään, mitä vastaaja tavallisesti teki ja vastaajalla ei ole mitään tavanomaista käyttäytymismuotoa, vaan käyttäytyminen vaihtelee tilanteen mukaan, hän voi muuntaa sanan 'tavallisesti' sanaksi 'joskus' ja vastata sen mukaan.

HYPOTEESI 5b:

VASTAAJA VOI MUUNTA KYSYMYKSEN, KOSKÄ HÄN HALUAA SAADA MAHDOLLISUUDEN ILMAISTA MIELIPITEENSÄ

HYPOTEESI 5c:

VASTAAJA VOI MUUNTA KYSYMYKSEN SELLAISEKSI, ETTEI SE VAADI HÄNTÄ KERTOMAAN ASIOITA, JOTKA NÄYTTÄVÄT HÄNET HUONOSSA VALOSSA.

HYPOTEESI 6a:

SE, MISSÄ YHTEYDESSÄ KÄSITE ON, VOI VAIKUTTA VÄÄRISTÄVÄSTI SEN TULKINTAAN (yhteys = koko kysymys tai koko lomake)

Esim:

Kun kysymys, joka koski vastaajan kotitalouden kokoa, oli sijoitettu televisiota koskevan kysymyksen yhteyteen, jotkut vastaajat laskivat kotitalouteen vain ne henkilöt, jotka olivat sen ikäisiä, että katselivat televisiota.

HYPOTEESI 6b:

JOTKUT SANAT TAI EHDOT, JOIDEN TARKOITUKSENA ON MÄÄRITELLÄ TAI LUONNEHTIA LAAJEMPAA KÄSITETTÄ, SAATTAVAT JOHTAA LAAJEMMAN KÄSITTEEN VÄÄRINTULKINTAAN

Esim:

Käsite 'ohjelmat' muuntuu joskus 'lastenohjelmiksi', kun vastaajilta kysytään 'lasten näkemiä tv-ohjelmia'.

HYPOTEESI 7:

VASTAAJA VOI VASTATA SEN MUKAAN, MITÄ PITÄÄ KYSYMYKSEN HENKENÄ MIELUMMIN KUIN KYSYMYKSEN TODELLISEN SISÄLLÖN MUKAAN JA TULKITA SIKSI KYSYMYKSEN VÄÄRIN

Prosessi, jossa vastaaja kokee tietävänsä, mihin haastattelija pyrkii ja vastaa kysymykseen tämän tulkintansa mukaan. Tämä tulkinta saattaa olla melko vapaa.

HYPOTEESI 8:

KYSYMYS SAATETAAN TULKITA HELPOSTI VÄÄRIN, JOS SIINÄ ON VAIKEITA SANOJA TAI SELLAISIA SANOJA, JOTKA MERKITSEVÄT ERI ASIOITA ERI IHMISILLE

HYPOTEESI 9a:

SE, ETTEI VASTAAJA KUULE JOTAKIN SANAA TAI SANAN OSAA KUNNOLLA,
SAATTAA JOHTAA KYSYMYKSEN VIRHEELLISEEN TULKINTAAN

Kun vastaaja ei kuule kysymystä tarkasti, hän saattaa kuitenkin kuulla sen tavalla, joka tuntuu järkevältä (esim. vain ensimmäinen osa sanasta 'viikonloppu' kuullaan ja päätellään kysymyksen koskevan koko viikkoa).

Sana tai sanan osa voi jäädä kuulematta ja se korvataan toisella sanalla tai sanan osalla, joka tekee kysymyksestä järkevän. Esim. 'muut kuin tavalliset lännenelokuvat' voi näin muuntua 'mukaanlukien tavalliset lännenelokuvat'.

HYPOTEESI 9b:

MIKÄLI VASTAAJA EI KUULE KOKO KYSYMYSTÄ, HÄN SAATTAA MUODOSTAA KYSYMYKSEN ITSE NIISTÄ OSISTA, JOTKA KUULEE (ilman, että ilmaisee tätä haastattelijalle)

HYPOTEESI 9c:

KUN KYSYMYKSESSÄ ON MONIA PALJON TIETOA SISÄLTÄVIÄ SANOJA, SE ON ERITYISEN AVOIN VÄÄRINYMMÄRTÄMISELLE

- jokin tärkeä informatiivinen osa poistuu,
- käsitteet sekoittuvat keskenään.

HYPOTEESI 10:

SANA 'SINÄ' ('YOU') TULKITAAN HELPOSTI KOLLEKTIIVISESTI ('SINÄ JA MUUT'), KUN SILLÄ VIITATAAN KÄYTTÄYTYMISEEN, JOSSA VASTAAJA ON TEKEMISSÄ TOISTEN KANSSA

Television katselu on omiaan saamaan aikaan tällaisen kollektiivisen tulkinnan.

HYPOTEESI 11:

VASTAAJA VOI LISÄTÄ MIELESSÄÄN JOTAKIN KYSYMYKSEEN KYETÄKSEEN LAAJENTAMAAN TAI TARKENTAMAAN VASTAUSTAAN

HYPOTEESI 12:

KUN KYSYMYS ON EPÄTÄSMÄLLINEN, VASTAAJA VOI VALITA JONKIN MAHDOLLISISTA TULKINNOISTA ILMAN, ETTÄ HAASTATELIIJA ON SELVILLÄ, ETTÄ NÄIN TAPAHTUU

HYPOTEESI 13:

TÄRKENTÄVÄ LISÄYS VOI OLLA RISTIRIIDASSA KYSYMYKSEN AIKAISEMPIEN OSIEN YMMÄRTÄMISEN KANSSA.

HYPOTEESI 14:

KUN JOKIN VASTAAJALLE ESITETTY KÄSITE TUNTUU OUDOLTA, HÄN SAATTAÄ HYVIN NORMALISOIDA SEN.

HYPOTEESI 15:

KUN MUODOLTAAN MONIMUTKAINEN TAI MUUTEN AJATTELUA VAATIVA KYSYMYS SEURAA YKSINKERTAISTA VALINTAVAIHTOEHTOISTA KYSYMYSTÄ (KYLLÄ/EI -VAIHTOEHDOT), VASTAAJA TODENNÄKÖISESTI OTTAA VÄHEMMÄN HUOMIOON KYSYMYKSEN YKSITYISKOHTIA JA ON VÄHEMMÄN TODENNÄKÖISTÄ, ETTÄ HÄN TULKITSEE KYSYMYKSEN TARKOITETULLA TAVALLA.

Tulosten käyttösuosituksena Belson esittää esitettyjen hypoteesien edelleentestäämistä ja toisaalta säännöllisen kysymysten testausmenetelmän kehittämistä.

4. KOKEILUN TUTKIMUSMENETELMÄ

Seuraavassa kuvataan lyhyesti kysymysten ymmärrettävyyden testauskokeilussa käytetty menetelmä.

Kokeilun tutkimusmenetelmä perustui Belsonin markkinatutkimuslaitoksen käyttöön esittämään kevennettyyn versioon survey-kysymysten testausmenetelmästä. Joiltakin osin menetelmää muutettiin tilanteen ja käytettävissä olevien resurssien mukaan.

4.1. Testattavat kysymykset

Testattavaksi valittiin yhteensä viisi kysymystä. Testattavat kysymykset eivät olleet erityisen vaikeita, vaan luonteeltaan ja muodoltaan tavallisia, haastattelulomakkeissa usein esiintyviä kysymyksiä.

Työvoimatutkimuksesta valittiin kysymyksiä, joissa oli havaittu esiintyvän virhettä. Tämän kokeilun avulla toivottiin saatavan tietoa siitä, missä määrin virhe aiheutuu kysymysten väärinymmärtämisestä. Työvoimatutkimuksesta olivat mukana kysymykset 1, 14 ja 16 (lomake liitteenä 1).

1:	Tämän tutkimuksen kysymykset koskevat pääosin viime/toissa viikkoa, joka ajoittui (Ks. tutkimusviikko lokerosta) _____ - _____ Olitteko viime/toissa viikolla <u>työssä</u> yhtenä tai useampana päivänä, (joko toisen palveluksessa, perheen maatilalla tai yrityksessä tai ammatinharjoittajana)? Kyllä 1 → K 8 Ei 2
14:	TYÖLLINEN: Kuinka monta tuntia on säännöllinen (normaali) työaikaanne viikossa ilman ylitöitä? KOSKEE PÄÄTYOPAIKKAA Tuntia viikossa <input type="text"/> JOS EI SÄÄNNÖLLISTÄ TYÖAIKAA, PYYDÄ ARVIOIMAAN KESKIMÄÄRAINEN VIIKKOTYÖAIKA (ESIM. YRITTAJAT, OPETTAJAT, PERIODITYÖNTEKIJÄT) HUOM! PUOLET TUNNIT KOROTETAAN, JOS EDELLÄ ON PARITON NUMERO.

16:	<p>TYÖSSÄ TUTKIMUSVIIKOLLA:</p> <p>Kuinka monta tuntia työskentelitte päätyöpaikassanne viime/toissa viikolla, kun mahdolliset ylityöt lasketaan mukaan? (Kotitaloustyötä ei lueta työaikaan. Tilapäiset tunninkin poissaolot vähennetään)</p> <p style="text-align: right;">Tehdyt työtunnit ml. ylityö <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td style="width: 20px; height: 15px;"></td><td style="width: 20px; height: 15px;"></td><td style="width: 20px; height: 15px;"></td></tr></table></p> <p style="text-align: right;">Tehdyt ylityötunnit? <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td style="width: 20px; height: 15px;"></td><td style="width: 20px; height: 15px;"></td><td style="width: 20px; height: 15px;"></td></tr></table></p> <p>HUOM! PUOLET TUNNIT KOROTETAAN, JOS EDELLÄ ON PARITON NUMERO.</p>							

Lääkintöhallituksen teettämästä terveystutkimuksesta haluttiin niinkään testata kahden kysymyksen ymmärrettävyyttä. Koska molempien lomakkeiden haastattelu kokonaisuudessaan olisi vienyt liian pitkän ajan, otettiin terveystutkimuksesta testattavien kysymysten lisäksi kaksi muuta kysymystä uuteen lyhennettyyn lomakkeeseen joka sai nimekseen 'Tupakkatutkimus 1983'. Uuden lomakkeen kysymyksistä testattaviksi valittiin kysymykset 1 ja 2 (lomake liitteenä 2).

1:	<p>Oletteko Te koskaan elämäne aikana tupakoinut säännöllisesti päivittäin?</p> <p style="text-align: right;">En <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td style="width: 20px; height: 15px;"></td><td style="width: 20px; height: 15px;"></td><td style="width: 20px; height: 15px;"></td></tr></table></p> <p style="text-align: right;">Kyllä <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td style="width: 20px; height: 15px;"></td><td style="width: 20px; height: 15px;"></td><td style="width: 20px; height: 15px;"></td></tr></table></p>							<p>1—>KIITOS! (haastattelu loppuu)</p>						
2:	<p>(jos kyllä)</p> <p>Mikä seuraavista vaihtoehtoista on teidän kohdallanne sopivin:</p> <p style="text-align: right;">poltan säännöllisesti vähintään kerran päivässä tai useammin <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td style="width: 20px; height: 15px;"></td><td style="width: 20px; height: 15px;"></td><td style="width: 20px; height: 15px;"></td></tr></table></p> <p style="text-align: right;">tupakoin silloin tällöin, en joka päivä, mutta keskimäärin kerran viikossa tai useammin <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td style="width: 20px; height: 15px;"></td><td style="width: 20px; height: 15px;"></td><td style="width: 20px; height: 15px;"></td></tr></table></p> <p style="text-align: right;">tupakoin joskus, harvemmin kuin kerran viikossa olen tupakoinut aikaisemmin, mutta lopettanut enkä polta nykyisin? <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td style="width: 20px; height: 15px;"></td><td style="width: 20px; height: 15px;"></td><td style="width: 20px; height: 15px;"></td></tr></table></p> <p style="text-align: right;">EOS <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td style="width: 20px; height: 15px;"></td><td style="width: 20px; height: 15px;"></td><td style="width: 20px; height: 15px;"></td></tr></table></p>													<p>1—> K 3</p> <p>2—> K 4</p> <p>3</p> <p>4</p> <p>5</p>

Näiden kysymysten avulla pyritään selvittämään tupakoijien määrää, mutta on arvioitu, että vain noin 75 % kaikesta tupakanpoltosta saadaan näin kartoitettua. Syynä tähän voi olla, että ihmiset arvioivat väärin tupakanpolttonsa tai he ymmärtävät kysymykset väärin. Testaamalla näistä kahta kysymystä, voitaisiin saada selville väärinymmärtämisen osuus vajeeseen ja päätellä siten arviovirheet.

4.2. Strukturoitu haastattelu

Aloitettiin vapaamuotoisella keskustelulla, jonka tarkoituksena oli vapauttaa haastateltava. Koko haastattelu oli kaksivaiheinen: Ensimmäinen käytiin tavalliseen tapaan läpi Työvoimatutkimuksen lomake ja Tupakkatutkimus 1983:n lomake. Haastateltaville luettiin lomakkeiden kysymykset sellaisinaan niitä selittämättä tai tarkentamatta. Mikäli kohde kuitenkin kysyi jotain epäselväksi jäänyttä kohtaa, selitti haastattelija sen. Tarkoituksena oli, että kohde vastaisi oman tulkintansa perusteella ja tätä tulkintaa yritettiin selvittää myöhemmin uteluvaiheessa. Näin siis haluttiin saada esiin kaikki mahdolliset erilaiset ja virheelliset tulkinnot kysymyksestä. Haastattelija toimi tässä ensimmäisessä haastattelussa kuten survey-haastattelussa yleensä, apunaan Työvoimatutkimuksen ja Terveyskasvatustutkimuksen työohjeet.

Sen jälkeen kun molemmat lomakkeet oli käyty läpi, haastattelija kertoi, että haastatteluun liittyy vielä jatko-osa, jonka tarkoitus oli testata kysymysten ymmärrettävyyttä. Haastattelijoiden koulutusvaiheessa korostettiin haastateltavan suostuttelemista teemahaastatteluun selittämällä hänelle kokeilun tarkoitus suoraan ja vetoamalla hänen auttamishalukkuuteensa. Käytännön haastattelutilanteessa suostuttelu ei kuitenkaan ollut ongelma, kohteet suostuivat empimättä jatsoon.

Molemmat haastattelut nauhoitettiin kokonaisuudessaan. Haastattelijat eivät saaneet kertoa kohteelle teemahaastatteluosuudesta ennen kuin olivat saaneet strukturoidut haastattelut valmiiksi. Tieto teemahaastatteluosasta olisi voinut vaikuttaa ensimmäiseen haastatteluun ja sitä kautta myös saataviin tulkintoihin väärentävästi.

4.3. Teemahaastattelu

Teemahaastattelumenetelmää kokeiltiin nyt ensimmäistä kertaa haastattelutoimistossa. Menetelmään perehdyttämiseksi haastattelijoille järjestettiin koulutus, jossa heille selvitettiin teemahaastattelumenetelmää ja toimintaa itse haastattelutilanteessa. Seuraavassa on lyhyesti esitetty teemahaastattelulomakkeen rakenne ja haastattelijoiden menettelytapa haastattelutilanteessa.

4.3.1. Teemahaastattelulomake

Teemahaastattelua varten tehtiin erityinen lomake samaan tapaan kuin Belsonin tutkimuksessa. Kysymyksissä ei kuitenkaan haluttu sitoa etukäteen, vaan kustakin kysymyksestä annettiin teemoja, jotka haastattelijan tuli selvittää sopiviksi katsomillaan lisäkysymyksillä. Esimerkiksi ja avuksi oli haastattelijoille kuitenkin annettu valmiiksi joitakin keskeisiä (lisä)kysymyksiä lomakkeisiin. Tarkoitus oli, että haastattelijalla esittää kysymyksiä tilanteen mukaan haastattelun edetessä niin, että saa selville haastateltavan tulkinnan. Myös valmiita apukysymyksiä oli mahdollista käyttää hyväksi.

Teemahaastattelulomakkeessa esitettiin ensin alkuperäinen kysymys mahdollisine vastausvaihtoehtoineen (ks. liite 3). Kysymyksen jälkeinen utelujakso oli jaettu kolmeen osaan:

Ensimmäisessä osassa pyrittiin selvittämään, miten haastateltava päätyi vastaukseensa (kysymykset 1 ja 2).

Toisessa osassa selvitettiin haastateltavan ensimmäisen haastattelun tulkintaa kysymykseen yksittäisistä termeistä ja käsitteistä. Kysymysten muoto oli aluksi avoin, jotta kohteella oli mahdollisuus vastata vapaasti sen mukaan, mitä hän ajatteli ja mitä hänelle tuli mieleen. Sen jälkeen vastausta tarkennettiin kysymällä yksityiskohtaisemmin niitä asioita, joita kohde ei ollut vastauksessaan maininnut. Esimerkiksi kysymyksessä, jossa tiedusteltiin säännöllistä työaikaa viikossa (Työvoimatutkimus, 14), kysyttiin ensin yleisesti, mitä haastateltava laski mukaan ilmoittamaansa työaikaan. Vasta sen jälkeen udeltiin tarkemmin laskiko hän siihen esimerkiksi sivu- ja ylitöitä, varallaoloaikoja ja muuta vastaavaa.

Kolmanteen osaan 'vastaajan tulkinta testikysymyksestä' haastattelijoiden tuli haastattelun jälkeen koota haastateltavan tulkinta niistä käsitteiden tulkinnoista, joita osassa kaksi uudeltiin. Tarkoitus oli muotoilla uudelleen se kysymys, johon haastateltava itseasiassa vastasi.

4.3.2. Toiminta haastattelutilanteessa

Haastattelussa tärkeintä oli udella ja kysellä haastateltavalta hänen tulkintaansa siitä, mitä hän oli ensimmäisessä haastattelussa kuvitellut kysymyksellä tarkoitettavan, ts. mihin kysymykseen hän itse asiassa vastasi. Teemahaastattelussa haastattelijan tehtävä on vaativa, hänestä riippuu, minkälaista tietoa saadaan, mikä puolestaan vaikuttaa koko tutkimuksen tuloksiin. Haastattelijoille annettiin vapaat kädet teemahaastattelun läpi viemiseksi.

Haastattelun jälkeen haastattelijat purkivat nauhat teemahaastattelulomakkeille. Samoin he kokosivat yksittäisten käsitteiden tulkinnoista koko kysymyksen tulkinnan ja kirjoittivat sen haastateltavan omin sanoin. Näin toivottiin saatavan selville, mihin kysymykseen haastateltava itse asiassa oli vastannut.

4.4. Haastattelijoiden valinta ja koulutus

4.4.1. Haastattelijoiden valinta

Haastattelijoiden aluetapaamisessa Tampereen alueen haastattelijat olivat halukkaita osallistumaan kokeiluihin yleensä. Niinpä Belson-menetelmää päätettiin kokeilla juuri Tampereen alueella. Kokeiluun osallistui kolme tilastohaastattelijaa: Tuula Laitinen Nokialta sekä Liisa Laine ja Kaarina Sotamaa Tampereelta.

4.4.2. Koulutus

Koulutustilaisuus pidettiin Helsingissä 4.-5.7.1983. Kurssin välittömänä tavoitteena oli antaa valmiudet kysymysten ymmärrettävyyden testausmenettelyn kokeiluun kentällä, eli siis teemahaastattelumenetelmän hallintaan ja kysymysten testausmenettelyn tekniseen hallintaan (käytännön kenttätööhön). Koulutus edellytti aikaisempaa koulutusta ja kokemusta strukturoitujen haastattelujen tekemisestä ja perustui tähän kokemukseen.

Koulutuksessa kerrottiin, että haastattelu on tutkimusmenetelmä, joka perustuu mittaamisen periaatteisiin. Mitä mittaamismenetelmää kulloinkin käytetään, riippuu tutkimuksen tavoitteista.

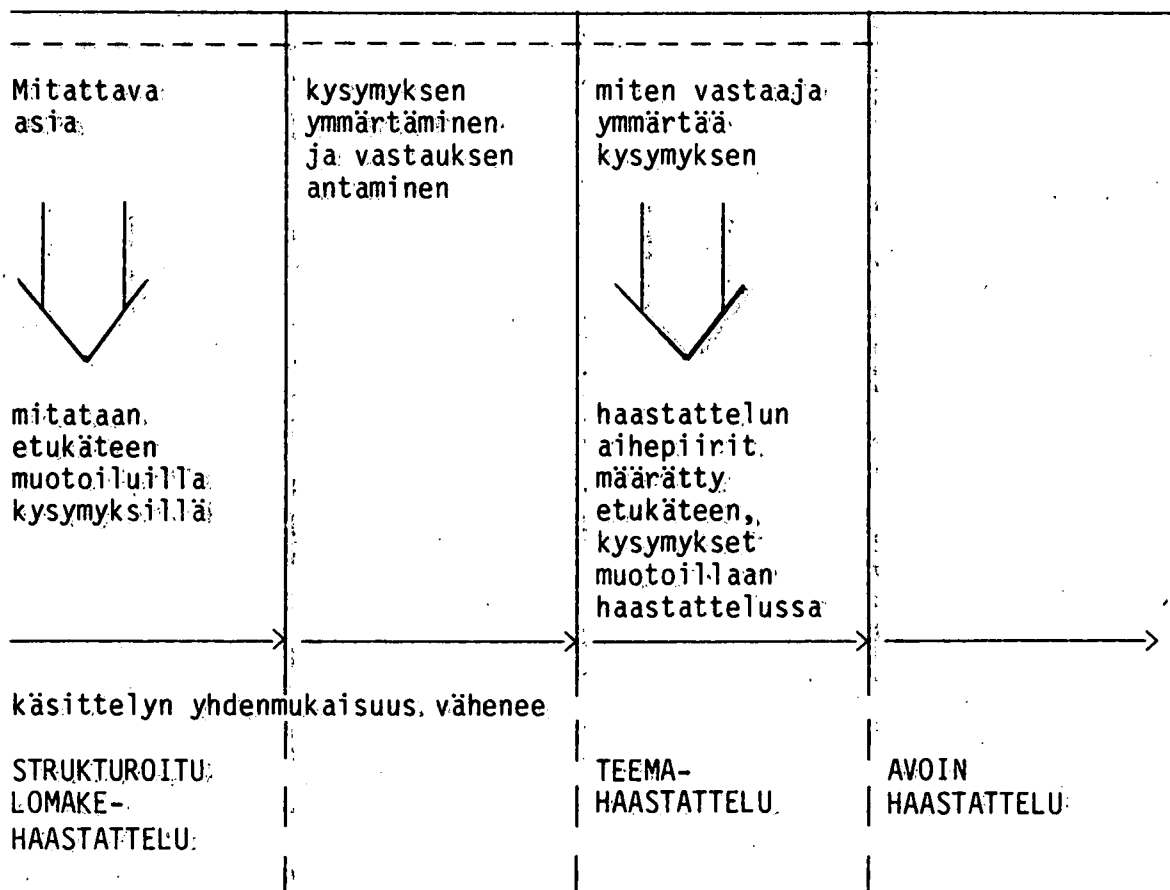
Haastattelijan tehtävänä on motivoida haastateltavaa vastaamaan ja ohjata vuorovaikutuksen sisältöä haastattelun tavoitteisiin, mutta tehdä nämä kaksi siten, ettei vaikuta vastauksen sisältöön.

Nämä haastattelijan "rooli-vaatimukset" pätevät sekä strukturoidussa että avoimemmassa haastattelumenetelmässä. Mutta keskustelunomaisessa haastattelussa vuorovaikutustekijät korostuvat ja vuorovaikutuksen ohjailu on strukturoitua enemmän haastattelijan varassa. Haastattelijan tulee olla erityisen tietoinen vuorovaikutuksen virhelähteistä ja siitä, miten virhemahdollisuudet voidaan ehkäistä.

KOULUTUKSEN SISÄLLÖLLINEN TAVOITE

Seuraavan kuvion avulla pyritään hahmottamaan koulutuksen lähtökohtia, orientaatioperustaa.

Kaavio 1:

Koulutustilaisuudessa käsitellyt aihekokonaisuudet olivat seuraavat:

1. Johdatus koulutukseen
2. Kysymysten ymmärrettävyyden testausmenettely
3. Teemahaastattelumenetelmä
4. Vuorovaikutustilanne haastattelussa
5. Utelun menettely
6. Kenttätöön käytännön järjestäminen ja ohjaus

Haastattelijoille kerrottiin teemahaastattelusta haastattelulajina, sen erikoispiirteistä ja eroista muihin haastattelun muotoihin verrattuna. Sen lisäksi haastattelijat tekivät erilaisia harjoituksia ja arvioivat niitä. Testausmenettelyä harjoiteltiin koehaastatteluilla, joita ehdittiin koulutuksen aikana tehdä kaksi.

4.5. Kokeilun kenttätö

Tampereen alueen haastattelijat olivat innokkaita tulemaan mukaan kokeiluun, joten näyte poimittiin kuudesta Tampereen alueen kunnasta: Tampereelta, Nokialta, Pirkkalasta, Ylöjärveltä, Lempäälästä ja Hämeenkyröstä. Koska kyseessä oli menetelmäkokeilu, ei otoksella ollut kovin suurta merkitystä. Se poimittiin puhelinluettelosta ammatin mukaan. Kaikkiaan 120 kohteen joukkoon pyrittiin saamaan maanviljelijöitä, opettajia, säännöllisessä palkka- tai vuorotyössä ja epäsäännöllisessä työssä olevia. Mukana kokeilussa oli kolme haastattelijaa, joista kukin sai 40 nimeä sisältävän kohdelistan. Ammatit oli listassa jaettu niin, että niitä saatiin halutussa suhteessa.

Kenttätöön aktiiviaika oli 6.-15.7., mutta haastatteluja oli mahdollista tehdä heinäkuun loppuun (31.7.) asti, koska arveltiin, että lomien takia kohteiden tavoittaminen saattaisi olla vaikeaa.

Tutkimusviikko oli 27.6.-3.7.1983 (maanantaista maanantaihin). Saatuaan 40 nimeä ja osoitetta sisältävän listan haastattelijat aloitti haastattelut listan alusta kohde kohteelta, kunnes oli saanut 17 haastattelua. Mikäli haastattelua ei saatu suhteellisen helposti, jätettiin kohde kadoksi ja listalle merkittiin kadon syy. Tällaisessa menetelmäkokeilussa oli tärkeämpää saada ei niinkään tarvittava määrä haastatteluja kuin saada haastatelluksi tiettyä henkilöä. Kohdekirjettä ei lähetetty, vaan haastattelusta sovittiin puhelimitse.

Tutkimukseen osallistui yhteensä 51 henkilöä. Työajoiltaan erilaisia ammattiryhmiä he edustivat seuraavasti:

Työaika vapaa, esim. freelancerit	3 henkilöä
Opettajat	7 henkilöä
Maanviljelijät	4 henkilöä
Säännöllinen palkkatyö	30 henkilöä
Eläkeläiset	7 henkilöä
<hr/> Yhteensä	<hr/> 51 henkilöä

4.5.1. Työvalvonta

Haastattelijoita pyydettiin ottamaan yhteyttä keskusyksikköön, mikäli jotain vaikeuksia tai ongelmia ilmenee. Keskusyksikössä kuunneltiin nauhoitetut haastattelut ja annettiin haastattelujen tekotavasta palautetta takaisin haastattelijoille. Ensimmäiset haastattelut pyydettiin postittamaan keskusyksikköön tarkastusta varten heti, kun ne olivat valmiit. Tällä haluttiin kontrolloida, että haastattelijat olivat käsittäneet teemahaastattelumenetelmän ja että he hallitsivat sen teknisesti.

Kun kaikki haastattelut oli tehty ja analysoitu, pidettiin palaute-tilaisuus, jossa keskusteltiin niistä kokemuksista ja ongelmista, joita haastattelijalla oli kenttätyövaiheessa ollut.

4.6. Analyysimenetelmät

4.6.1. Nauhojen kuunteleminen

Kaikki kasetit kuunneltiin keskusyksikössä ja haastattelijoiden haastattelulomakkeisiin tekemät merkinnät tarkastettiin. Jokainen haastattelu kuunneltiin kahteen kertaan, ensin sinällään tarkistaen, että vastaukset oli merkitty oikein lomakkeisiin. Toisella kertaa keskittyen tulkintojen muotoilemiseen haastateltavan vastauksista.

Teemahaastatteluosuuden kesto vaihteli 7 minuutista 45 minuuttiin. Keskiarvo oli 16,3 min. moodi 15 min. Haastattelijoiden väliset erot olivat melko suuret. Keskiarvot ja moodit kunkin haastattelijan haastattelun kestosta olivat seuraavat: 23,5 min. (MO = 25); 14,4 min. (MO = 14); 11,4 (MO = 10).

Em. luvuissa on siis mukana ainoastaan teemahaastattelukuuden kesto. Analyysivaiheessa oli kuitenkin välttämätöntä kuunnella myös tavallinen lomakehaastattelukuuden, joten kokonaisuudessaan nauhojen kuuntelemiseen keskusyksikössä meni yli kaksinkertainen aika verrattuna edellä esitettyihin lukuihin.

4.6.2. Tulkintojen tekeminen

Haastateltavan tulkintojen selvittämiseksi pyrittiin muotoilemaan uusi kysymys teemahaastattelun vastausten perusteella.

Seuraavassa esimerkissä pyritään selvittämään, miten tämä käytännössä tapahtui:

TUPAKKATUTKIMUS 83

KYSYMYS 1:

Oletteko Te koskaan elämäne aikana tupakoinut säännöllisesti päivittäin?

Utelun avulla saatiin selville, miten kohde ymmärsi kysymyksen käsitteet.

KOHTEEN TULKINNAT:

TUPAKQIDA = polttaa kaikkia tupakkatuotteita

SAANNOLLISESTI PAIVITTAIN = säännöllisesti sama määrä;
riittää että polttaa yhden päivässä;
vuoden ajan

Näiden tietojen pohjalta muotoiltiin vastaajan tulkinta testikysymyksestä:

Oletteko vähintään vuoden ajan polttanut JOITAKIN tupakkatuotteita joka päivä säännöllisesti vähintään yhden päivässä?

Tämän jälkeen kirjoitettiin muistiin 'miten kukin haastateltava oli kysymykset tulkinut. Tulkinnoista tehtiin sisällön analyysi ja niistä tehtiin frekvenssijakaumia ja -taulukkoita. Koska kokeilu oli luonteeltaan puhdas metodikokeilu, ei tuloksiin sinänsä ole kiinnitetty paljonkaan huomiota. Tärkeämpää oli saada selville, minkä tyyppisiä ja muotoisia tuloksia tällaisella testausmenetelmällä on mahdollista saada.

Saadut tulokset voivat olla viitteellisiä, mutta niihin on suhtauduttava kriittisesti. Otos ei ole edustava, itse asiassa se on poimittu näyte ja lisäksi se on hyvin pieni. Johtopäätösten tekemisessä tulosten perusteella on oltava varovainen.

5. KOKEILUN TULOKSIA

Koska kokeilun tarkoituksena oli kysymysten ymmärrettävyyden testausmenetelmän kehittäminen käyttöönottoa varten, keskitytään tässä kuvaamaan niitä kokeilun eri vaiheissa esiin tulleita seikkoja, joilla on merkitystä menetelmää edelleen kehitettäessä. Tarkoitus on selvittää eri vaiheiden aikana saatuja kokemuksia, sekä hyviä että huonoja ja antaa ehdotuksia siitä, miten menetelmä saataisiin paremmaksi. Testattavista kysymyksistä saadut tulokset on esitetty liitteenä 4. Niihin on suhtauduttava varauksellisesti. Annettu koulutus ei ollut menetelmän hallitsemiseksi riittävää. Tulosten yleistettävyyteen ei otannassa pyritty, koska tavoitteena oli menetelmän testaaminen.

5.1. Haastattelijoiden kokemuksia kenttätyöstä

5.1.1. Haastateltavien tavoittaminen ja suhtautuminen teemahaastatteluun

Koska haastattelut tehtiin heinäkuussa, joka on yleinen lomakuukausi, oli kohteiden tavoittaminen aika vaikeaa. Tavoitetut kohteet suhtautuivat teemahaastatteluun kuitenkin yleensä positiivisesti, jotkut jopa innokkaasti. Vain muutama tavoitetuista kieltäytyi antamasta haastattelua. Teemahaastattelussa kysyttiin myös sellaisia asioita, joita vastaaja ei ollut ajatellut tai joista hänellä ei ollut selvää mielipidettä tai käsitystä.

Vaikka haastatteluista sovittiin vain puhelimesta, olivat kohteet yllättävän luottavaisia. Vain yksi vaati nähtäväkseen haastattelijan henkilökortin. Tavallisen lomakehaastattelun jälkeistä teemahaastattelua kohteet pitivät luonnollisena, heitä ei tarvinnut taivutella tai suostutella siihen.

Kaikille kohteille selvitettiin teemahaastattelun tarkoitus. Kohteet hyväksyivät perustelut heti. Tosin jotkut olivat kiinnostuneita ja kyselivät lisää kokeilusta.

5.1.2. Nauhurin käyttö

Kokemukset nauhurin käytöstä teemahaastattelussa olivat lähes yksinomaan myönteisiä. Vastoin ennakkokuvitelmia nauhuri ei tuntunut häiritsevän kohteita; vain yksi haastateltava selvästi jännitti tilannetta. Nauhurissa oli pieni erillinen mikrofoni, joka asetettiin sopivalle etäisyydelle; itse asiassa nauhurin olemassaolon saattoi melkein unohtaa.

Pitkien vastausten kirjaamisessa nauhuri oli välttämätön; monisanaisia vastauksia ei olisi haastattelutilanteessa ennättänyt kirjoittaa, varsinkin kun haastattelijan täytyi samalla miettiä jatkokysymyksiä. Myös tieto säilyi muuttumattomana, sillä haastattelija purki nauhat rauhassa kotonaan. Näin hänen ei tarvinnut lyhennellä vastausta yrittäessään säädä siitä kirjoitettua olennaisia asioita muistiin, jolloin hänen oma tulkitansansa asiasta ei vaikuttanut saatavaan tietoon.

Varsinkin ensimmäisiä haastatteluja tehtäessä sattui teknisiäkin kömmähdyksiä: nauhurin akun lataus ei riittänyt odotettua aikaa ja inhimillisten käyttövirheiden takia muutama haastattelu jäi osaksi tai kokonaan nauhoittamatta.

Monet kohteista puuhasivat jotain haastatteluhetkellä, mikä usein häiritsti nauhoitusta. Tällaisia häiriöitä olivat esimerkiksi ylimääräiset liikkeestä tms. syntyvät äänet ja äänen vaimeneminen kohteen siirtyessä kauemmaksi mikrofonista. Näistä virheistä kuitenkin päästiin kokemuksen lisääntyessä.

Nauhojen kuunteleminen oli opettavaa, kuunnellessaan haastattelija huomasi omat virheensä ja puutteensa ja sai yleiskuvan toiminnastaan haastattelutilanteesta. Haastattelijat toivoivat nauhurin käyttöä myös koulutuksessa yleisestikin: ryhmässä haastatteluja arvioitaessa oppii tehokkaasti ja lisäksi tieto siitä, että muutkin kuuntelevat nauhan panee haastattelijan yrittämään parastaan.

5.1.3. Teemahaastattelulomake

Käytännössä kolmen erillisen lomakkeen edestakaisin selaaminen oli hankalaa ja sekavaa. Selvempää olisi sijoittaa teemahaastattelukysymykset varsinaiseen haastattelulomakkeeseen siten, että kunkin testattavan kysymyksen jälkeen tulisi ko. kysymyksen teemahaastatteluosuus. Näin haastattelija pystyisi helposti teemahaastattelussa tarkastamaan kohteen ensimmäisessä haastattelussa antaman vastauksen tarvitsematta etsiä sitä kokonaan toisesta lomakkeesta. Yhtenäinen lomake helpottaisi ja nopeuttaisi työtä myös analyysivaiheessa, jossa joudutaan tarkastamaan haastatteluissa annettujen vastausten yhtäpitävyys.

Teema-aiheen selvittämiseksi annetut valmiit apukysymykset eivät toimineet odotetulla tavalla. Niiden tarkoitus oli vain olla esimerkkinä kysymyksistä, joita haastattelijoiden tuli kohteille esittää. Vaikka ne olikin pyritty laatimaan keskeisten asioiden selvittämiseksi, eivät ne olleet missään tapauksessa, eikä niiden tarkoitukseen ollut, riittäviä ja täydellisiä teematulkinnan selville saamiseksi. Teemahaastattelussahan keskustelu etenee haastattelijan ohjaamana suhteellisen vapaasti annetussa aihepiirissä. Tavoitteena on päästä mahdollisimman syvälliseen tietoon.

Kokeilussamme teemahaastattelu ei täysin onnistunut, valmiita kysymyksiä noudatettiin liian tarkasti. Utelu jäi usein kesken, apukysymysten avulla saatua tietoa ei syvennetty riittävästi lisäkysymyksillä.

Yhtenä mahdollisuutena olisi poistaa apukysymykset lomakkeesta kokonaan, jolloin ne eivät olisi esteenä vapaalle utelulle. Tällöin tarvittavan tiedon hankkiminen olisi yhä enemmän haastattelijoiden varassa. Käyttökelpoisen tiedon saaminen edellyttäisi nykyistä paljon laajempaa koulutusta, jossa itse haastattelumenetelmän hallitsemisen lisäksi haastattelijat saisivat myös teoreettista tietoutta tutkimuksen menetelmistä, päämääristä ja tiedonkeruun merkityksestä tuloksiin.

Usein kun termit ja käsitteet irroitetaan yhteydestään, niiden merkitys muuttuu. Niinpä esimerkiksi "normaali työaika" ei ole sama kuin "normaali/työaika viikossa". Tulkittaessa kysymyksen sisältämiä käsitteitä pitäisi määriteltäviksi ottaa kysymyksen kannalta keskeisiä käsittekokonaisuuksia eikä pirstoa niitä yksittäisiksi termeiksi ja pyytää kohteiden tulkintaa niistä. Ei esimerkiksi ole mielekäästä selvittää, mitä haastateltavat ymmärsivät tarkoitettavan "normaalista työaika viikossa".

Teemahaastattelulomakkeen 1 osa (kysymykset 1 ja 2), jossa palautettiin haastateltavan mieleen kysymys ja hänen siihen antamansa vastaus, ei juurikaan selvittänyt sitä asiaa, mitä sillä haluttiin selvittää, miten haastateltava oli päätenyt vastaukseensa? Haastateltavat pitivät kysymyksiä vaikeina, eivätkä osanneet vastata niihin. Tämä osa haastattelua vaatii myös haastattelijalta paljon.

Apukysymykset olivat hyödyllisiä selvitettäessä työvoimatutkimuksen työaikoja eri ammattiryhmiin kuuluvilta vastaajilta. Ilman niitä haastattelijan olisi ollut vaikea tietää, minkälaisia tehtäviä eri ammatteihin kuuluu.

5.2. Tutkimusmenetelmän arviointia

Seuraavassa tarkastellaan niitä kokemuksia, joita menetelmän käytöstä saatiin.

Strukturoitua haastattelua ja otosmenettelyä ei tässä kuitenkaan käsitellä, koska strukturoidun haastattelun kokemukset eivät olleet uusia ja otoksella ei kokeilun kannalta ole sanottavaa merkitystä.

5.2.1. Teemahaastattelu

Kokeilun ehkä suurimmat puutteet tulivat esille juuri teemahaastattelussa. Resurssien ja ajan niukkuuden takia koulutus jäi suppeaksi, mikä näkyi sitten haastatteluissa: teemahaastattelumenetelmää ei hallitu, vaan käytetty menetelmä oli lähinnä syvennetty versio strukturoidusta haastattelusta.

Haastattelijoilla oli usein epäselvää, mikä on utelun tavoite, minkälaista tietoa teemahaastattelulla pitäisi pyrkiä saamaan. Teemaa ei aina täysin sisäistetty ja utelua ei jatkettu tarpeeksi pitkälle, jotta olisi saatu tarvittavaa tietoa. Tämä vaikeutti sitten tulkintojen tekemistä siitä, miten kohde oli kysymyksen ymmärtänyt.

Toinen yleinen virhe teemahaastatteluissa oli johdattelu: kohteelle ei annettu tarpeeksi aikaa miettiä ja muotoilla vastaustaan, vaan haastattelijat rupesi usein heti auttamaan tarjoamalla valmiita vastausvaihtoehtoja, jotka kohteet sitten helposti hyväksyivät. Haastattelijoiden itsensä mukaan syynä johdatteluun oli se, etteivät he tunteneet hallitsevansa tilannetta; he pelkäsivät kohteen turhautuvan tai hermostuvan vaikeista kysymyksistä ja yrittivät siten johdattelemalla pelastaa tilanteen.

Jos ennakolta otettiin huomioon mahdollisuus, että kohteet eivät ehkä teemahaastattelussa pysy ensimmäisen haastattelun vastauksissaan, vaan antavat uutta tietoa, ts. määrittelevät termejä ja käsitteitä sen mukaan, mitä niistä ajattelevat juuri sillä hetkellä, eikä sitä mitä ajattelevat kysymystä ensimmäisellä kerralla kysyttäessä.

Vastatessaan kysymykseen ensimmäisessä haastattelussa kohteet eivät useinkaan tuntuneet ajatelleen siitä mitään erikoista. He olivat kuitenkin tarpeeksi motivoituneita vastaamaan ja käsitteitä tarkennettaessa antoivat niistä senhetkiset tulkintansa, jotka mahdollisesti olivat erilaisia kuin ne tulkinnat, jotka hän olisi antanut ensimmäisessä haastattelussa. Tämän välttämiseksi haastatteliijoille korostettiin ja heille annettiin ohjeeksi korostaa, että halutaan nimenomaan saada selville kohteen ensimmäisen haastattelun tulkinta. Kysymykset esitettiin ensin mahdollisimman yleisessä muodossa niin, että kohteet voivat vastata vapaasti ja esittää oman näkemyksensä asiasta. Kuitenkaan vastaukset tällaisiin avoimiin kysymyksiin eivät olleet tyhjentäviä, joten poikkeuksetta jouduttiin tarkentamaan vastauksia. Miten tämä vaikuttaa sitten saataviin vastauksiin, on epäselvää. Kun haastattelija esimerkiksi kysyy ottiko kohde huomioon tietyn asian X, jota tämä ei ollut avoimeen kysymykseen vastatessaan maininnut, vastaa haastateltava helposti myöntävästi, jos hänen mielestään kyseinen asia TULISI NYT ottaa mukaan. Kuitenkaan hän ei välttämättä haastattelutilanteessa muistanut tai ajatellut koko asiaa.

Mutta mikäli tällaisia johdattelevia tarkennuskysymyksiä ei tehdä, saattavat jäädä ilmoittamatta monet sellaiset seikat, jotka kohde otti huomioon haastattelutilanteessa, mutta joita hän ei enää muista.

Kokeilusta opittiin ainakin se, että teemahaastattelu on haastattelijan kannalta huomattavasti vaativampi haastattelumenetelmä kuin strukturoitu haastattelu, ja että sitä varten tarvitaan erillinen koulutus. Haastattelijat oli koulutettu tekemään strukturoituja haastatteluja, eikä nyt annettu koulutus ollut riittävä, jotta haastattelijat olisivat pystyneet omaksumaan uuden, avoimemman menetelmän, jossa heidän oma roolinsa muuttuu huomattavasti aktiivisemmaksi ja tiedonsaannin kannalta tärkeämmäksi.

5.2.2. Haastattelijoiden koulutus ja työnvalvonta

Teemahaastattelumenetelmän koulutus, joka kesti vain pari päivää, oli (kuten jo etukäteen tiedettiin) liian lyhyt: Haastattelijat eivät sisäistäneet menetelmää, vaan toimivat edelleenkin hyvin paljon strukturoidun haastattelutilanteen mukaisesti. Toisaalta aikataulun puitteissa ja resurssien niukkuuden takia koulutuksesta ei mitenkään olisi voinutkaan tehdä laajempaa.

Kokeilun tuloksena kuitenkin samalla huomattiin, että yksi tärkeimpiä edellytyksiä teemahaastattelumenetelmällä tehtävän tutkimuksen onnistumiseksi on menetelmän hallinta. Se määrää minkälaista tietoa kentältä saadaan ja tiedon validiteetti aste puolestaan vaikuttaa tutkimustuloksiin.

Tietoa kentältä kerätessä on osattava kiinnittää huomiota oleelliseen. On tiedettävä miksi ja minkälaista tietoa tarvitaan ja miten sitä voidaan haastatteleamalla hankkia. Kentältä saadun tiedon validisuus puolestaan vaikuttaa siihen, minkälaista aineistoa analyysivaiheessa saadaan ja lopulta koko tutkimuksen tuloksiin. Siksi perusteellinen koulutus on välttämätöntä.

Koska teemahaastattelun kulku on lähes yksinomaan haastattelijoiden vastuulla, täytyy haastattelijalla olla riittävästi tietoa tavoitettavista päämääristä (teoreettiset valmiudet) ja lisäksi taito saavuttaa nämä päämäärät käytännön haastattelutilanteessa. Teemahaastattelija joutuu tavallaan asettumaan osittain myös tutkijan rooliin: hänen on haastattelutilanteessa kyettävä pitämään mielessään, millaista tietoa halutaan ja luotsattava keskustelu kohti tarkoitettua päämäärää.

Koska keskustelunomaisessa haastattelussa vuorovaikutustekijät korostuvat ja vuorovaikutuksen ohjailu on strukturoitua enemmän haastattelijan varassa, tulee haastattelijan olla erityisen tietoinen vuorovaikutuksen virhelähteistä ja siitä, miten virhemahdollisuudet voidaan ehkäistä.

5.2.3. Analyysimenetelmät

Kasettien kuunteleminen ja purkaminen vie melko paljon aikaa. Mikäli haastattelijoiden koulutusta laajennettaisiin, voitaisiin ehkä purkamisen ja alustava tulkintojen muotoileminen siirtää heidän tehtäväkseen.

Kokeilussa haastattelijoiden tekemien tulkintojen taso vaihteli melkoisesti. Tulkinnoissa tehdyistä virheistä tavallisin oli liiallinen yleispiirteisyys. Vaikka käytettävissä oli tarkat haastateltavan antamat määritelmät termeistä ja käsitteistä, ei niitä aina käytetty riittävästi hyväksi.

Tulkintojen tekemistä vaikeutti usein se, että jokin tärkeä käsitteen tai termin määrittelyyn utelu oli jätetty kesken tai kokonaan unohtunut. Toisinaan taas termi tai käsite oli määritelty kahdella eri tavalla, jolloin ei tiennyt kumpi määritelmä on "oikea". Haastattelijan johdattelut myös näkyivät vastauksissa, mutta toisinaan kohteet jyrkästi torjuivat haastattelijan esittämän vastausvaihtoehdon.

5.3. Testausmenetelmästä saatavat tutkimustulokset

Menetelmällä pyritään saamaan selville, mikä on ollut haastateltavan tulkinta kysymyksestä, kun hän on vastannut siihen strukturoidussa haastattelussa. Tulkinnoista voidaan tehdä sisällönanalyysi, jossa arvioidaan, miten keskeisimmät käsitteet ja termit on ymmärretty. Teemahaastattelun I osuuden avulla on mahdollista saada selville sitä viitekehystä, jossa vastaus on annettu ja vastaajan viitekehysten poikkeamia kysymyksen suunnittelijan tarkoittamasta viitekehyksestä. Tämä antaa viitteitä niistä tekijöistä, jotka mahdollisesti ovat aiheuttamassa väärinymmärtämisen.

Kysymysten suunnittelijoille tästä on hyötyä: he näkevät, että heidän selvinä ja yksiselitteisinä pitämiään kysymyksiä tulkitaan väärin ja väärinymmärtämisen luonnetta tarkastellessaan saavat tietoa siitä, mitkä kohdat kysymyksessä ovat heikkoja. Näin he voivat korjata ja tarkentaa kysymyksiään valideimmiksi niin, että niiden avulla saataisiin vastaukset tavoitteena oleviin ongelmiin.

Yksittäisten kysymysten testaamisesta saatuja tuloksia voidaan käyttää yleisemminkin. Kun jonkun tavallisen, usein kysymyksissä toistuvan ilmaisun tulkinnat saadaan selville, pystytään tämän ilmaisun käyttökelpoisuutta muissakin kysymyksissä ennustamaan. Näin testaaminen olisi joidenkin tavallisten käsitteiden yleistestausta, jonka tuloksia voitaisiin yleistää muihinkin kysymyksiin.

Tällöin on kuitenkin muistettava, että ilmaisun merkitys vaihtelee eri yhteyksissä. Niinpä merkitykseltään tiukasti yhteyteensä sidottu ilmaisu voi toisessa yhteydessä saada eri tulkinnan eikä näin ole yleistettävissä.

5.3.1. Tulkinnat testikysymyksestä

Teemahaastattelun toisen osan perusteella muotoiltiin vastaajan tulkinta testikysymyksestä. Tulkinnan avulla saadaan kokonaiskäsitys siitä, miten haastateltava oli koko kysymyksen ymmärtänyt.

Tulkinnat testikysymyksistä on esitetty kokonaisuudessaan liitteessä 4. Seuraavat esimerkit ovat työvoimatutkimuksen ensimmäisen kysymyksen tulkintoja.

Kysymys survey-haastattelussa kuuluu:

"Olitteko viime/toissa viikolla työssä yhtenä tai useampana päivänä, (joko toisen palveluksessa, perheen maatilalla tai yrityksessä tai ammatinharjoittajana)?"

Haastateltavan tulkinnat kysymyksestä teemahaastattelun perusteella:

1. Olitteko viime viikolla ansiotyössä yhtenä tai useampana päivänä työpaikalla tai kotona vähintään 4-5 tuntia päivässä?
2. Kuinka monta työpäivää olitte viime viikolla virassanne tai toimessanne?
3. Teittekö viime viikolla yhtenäkin seitsemästä päivästä ansiotyötänne työnantajallenne vähintään tunnin verran päivässä?
4. Oliko teillä viime viikolla työtä? Montako päivää teitte lakisääteisellä työajalla palkattua työtä viime viikolla maanantaista torstaihin?
5. Olitteko viime viikolla työssä, josta saatte elantonne (rahaa), vähintään kaksi tuntia yhtenä päivänä?
6. Kuinka monena päivänä viime viikolla maanantaista perjantaihin olitte töissä, kun huomioon otetaan kaikki lyhyetkin työpäivät viidestä minuutista lähtien, joiden ajan olitte sidottuna työhön?
7. Olitteko viime viikolla kaikki päivät huomioon ottaen säännöllisessä palkallisessa ansiotyössä ainakin kolme päivää?
8. Teittekö viime viikolla viikonloputkin huomioon ottaen mitä tahansa työtä, mitä ihmiset yleensä tekevät pääasiassa ansiotyönään, edes pienen hetken? Myös kotona ja varsinkin kesäloman aikana tehty työ lasketaan mukaan.
9. Olitteko viime viikolla vaikka vain vähän jonakin päivänä pakollisessa ansiotyössä tai muussakin työssä, joka ei ole normaalia palkatonta kotityötä?
10. Olitteko viime viikolla päiviä sen kummemmin ajattelematta ansiotyössä, toimistotyössä yhtenä tai useampana päivänä vähintään kolme tuntia päivässä?

Jos teemahaastattelu on onnistunut hyvin, käsitteiden ymmärtämistä koskeva tarkentava utelu viety loppuun saakka, tieto kysymyksen eri tulkintatavoista on kysymyksen suunnittelijalle hyvä apuväline kysymyksen muotoilua parannettaessa.

5.3.2. Keskeisten käsitteiden tulkinta

Kysymyksen tulkinnoista tehdyn sisällönanalyysin tulokset voidaan esittää taulukkoina, joista saa selvemmän käsityksen keskeisten käsitteiden tulkintojen jakaantumisesta. Esimerkkinä tarkastellaan taulukkoa, jossa on selvitetty haastateltavien tulkintoja Työvoimatutkimuksen kysymyksen 1 termistä "viikko".

MITEN TULKITTIIN TERMI "VIIKKO"
MITÄ VIIKONPÄIVIA OTETTIIN HUOMIOON:

	Vapaa työaika	Opet- tajat	Maan- vilje- lijät	Eläke- läiset	Säännö- linen palkka- työ	Yhteensä	
							%
Koko viikko,* kaikki 7 päivää	1	2	2	1	13	19	37,3
Ma - pe	1	3	-	1	6	11	21,6
Viikonpäivät, jolloin töissä	-	1	-	-	2	3	5,9
Mitkä tahansa 5 pv	-	-	-	1	3	4	7,8
Ma - la	-	-	-	1	1	2	3,9
Muu tulkinta	1	-	-	2	1	4	7,8
Ei tulkintaa	-	1	2	1	4	8	15,7
Yhteensä	3	7	4	7	30	51	100,0

*) Useissa tapauksissa "koko viikko" jäi tarkentamatta, joten ei tietoa, miten vastaaja sen tulkitsi.

Eli 37,3 prosenttia vastaajista tulkitsi viikon tarkoitetulla tavalla. Tähän lukuun sisältyvät kuitenkin myös ne, joilta käsite jäi tarkentamatta.

Taulukossa on eritelty haastateltavien tulkinnat ammattiryhmittäin. Koska ammattiryhmien koot ovat pieniä, ovat tulkinnat aika karkeita joiltakin osin. Taulukon mukaan kaikista vastaajista vain 37,3 % tulkitsi "viikon" koko viikoksi, eli siis otti huomioon kaikki seitsemän päivää. Kun vielä otetaan huomioon se seikka, että lukuun sisältyy myös sellaisia tapauksia jolloin teemahaastattelu jäi kesken, eikä varmasti tiedetä sisälsikö kohteen ilmoittama koko viikko kaikki seitsemän viikonpäivää, luku on yllättävän pieni.

Toisaalta kuitenkin verrattaessa teemahaastattelussa ja ensimmäisessä haastattelussa annettuja vastauksia voitiin havaita, että jotkut koh-teista ilmoittivat viikon sen mukaan, minä päivinä olivat olleet töissä ko. viikolla. Näin siis ensimmäisen haastattelun vastaukset saattoivat olla oikeita, mutta teemahaastattelussa tapahtui virhetulkintaa. Töden-näköisesti tällaiset virheet voitaisiin poistaa tai ainakin niitä voi-taisiin vähentää haastattelijakoulutuksen avulla.

Hyvin yleinen virhetulkinta oli, että viikko käsitettiin suppeasti maanantaista perjantaihin. Varsinkin opettajilla tämä tulkinta oli yleinen, 42,9 % heistä vastasi näin. Syynä tähän lienee se, että opetta-jien työviikko on säännöllisesti viisipäiväinen, viikonloput heillä ovat vapaat. Sen sijaan säännöllisessä palkkatyössä ja vuorotyössä olevista vain viidennes tulkitsi viikoksi maanantain ja perjantain välisen ajan, vaikka myös he yleensä työskentelevät noina päivinä. Tähän ammattiryhmään kuuluvista 43,3 % eli keskimääräistä useampi kertoi ottaneensa huomioon koko viikon (edellä mainituin varauksin!).

Kaikkein väljin tulkinta viikosta oli "edes jokin päivä, mikä tahansa päivä" (2,0 %); osa (5,9 %) luetteli tietyt viikonpäivät, jolloin oli ollut töissä kyseisellä viikolla.

6. LOPPUPÄÄTELMÄÄ KYSYMYSTEN YMMÄRRETTÄVYYDEN TESTAUS- MENETelmäSTÄ ESITUTKIMUSMENETelmäNÄ.

Keskeisimmät ennen käyttöönottoa ratkaistavat tekijät ovat kokeilun perusteella strukturoimattomien haastattelumenetelmien hallinta, testaus-haastattelijoiden koulutus ja työnopetus sekä aineiston käsittelyn ja analysoinnin järjestäminen.

6.1. Testattavat ongelmat.

6.1.1. Milloin käytetään kysymysten ymmärrettävyyden testausmenetelmää.

Kysymysten ymmärrettävyyden testausmenetelmä ei ole yleinen koko lomaketta koskeva esitutkimusmenetelmä. Sitä voidaan käyttää sellaisille kysymyksille, joiden mittauskyky suunnitteluvaiheessa tuntuu ongelmalliselta. Toisaalta lomakkeen kaikkien kysymysten ymmärrettävyyden testaaminen harvoin on tarpeen, kun kysymysten suunnittelussa käytetään hyväksikäikaisempaa tietoutta.

Kvantitatiivisilla testausmenetelmillä saadaan selville mittaamisen lopputulos, mutta se ei paljonkaan kerro aineistonkeruuprosessista. Kun tavoitteena on aineistonkeruumenetelmien parantaminen, kvantitatiivisia menetelmiä tulisi täydentää kvalitatiivisilla menetelmillä. Kvalitatiivisella testausmenetelmällä voidaan testata kysymysten ymmärrettävyyttä tai vertailla mittaamista eri aineistonkeruumenetelmillä. Voidaan esimerkiksi vertailla keskenään puhelinhaastattelun ja käyntihaastattelun luotettavuutta mittaamisvälineenä tai postikysely- tai haastattelumenetelmää keskenään.

6.1.2. Missä vaiheessa testataan.

Yleisin virhe kysymysten suunnittelussa on, että se muotoillaan yleisölle jo ennen kuin kysymyksen suunnittelija itse on selvillä, mitä kysymyksellä tarkalleen halutaan mitata.

Kun kysyttävä ongelma on hahmottunut vasta epämääräiselle tasolle, se yritetään muuntaa yleisölle esitettävään muotoon.

Ensimmäisenä tehtävänä onkin määritellä ongelma tarkasti. Määrittelyvaiheessa käytetään mahdollisimman täsmällistä kieltä eikä kiinnitetä huomiota yleiseen ymmärrettävyyteen. Vasta kun ollaan varmoja, että ongelma on täysin määritelty, voidaan aloittaa sen kääntäminen yleisesti ymmärrettävälle kielelle.

Vasta kun ajattelutyönä on edetty mahdollisimman pitkälle, on kysymys valmis empiiriseen esitestaukseen ja testauksen tavoitteet on mahdollista esittää selvästi. Aikaisemmassa vaiheessa tapahtuva testaus on korkeintaan lomakkeen käytännön toimivuuden testausta, jolla on hyvin vähän tekemistä mittauksen luotettavuuden kanssa. Vaikka kysymys olisi mittarina huono, se voi toimia käytännössä aivan hyvin.

6.2. Testausmenetelmä

Menetelmäkokeilussa strukturoitu haastattelu sekä ymmärrettävyyttä testaava strukturoimaton haastattelu tehtiin samassa haastattelutilanteessa ja ne teki sama haastattelija. Tämä nopeuttaa ja yksinkertaistaa kenttätöitä, mutta tuo samalla epäluotettavuutta testauksen tuloksiin. Tieto toisen haastattelun tavoitteista saattaa helposti vaikuttaa ensimmäiseen haastatteluun, etenkin jos testattava lomake on jo kentällä oleva 'valmis' lomake kuten kokeilussamme. Silloin kun aikataulun ja resurssien puitteissa on mahdollista (esimerkiksi kun strukturoitu haastattelu on puhelinhaastattelu) olisi suositeltavaa, että strukturoidun haastattelun tekisi eri henkilö kuin ymmärrettävyyttä testaavan haastattelun. Ensimmäisen haastattelun tekijä ei saisi olla tietoinen, miten haastattelu jatkuu.

6.2.1. Teemahaastattelu

Strukturoimaton haastattelu jakaantui kahteen osaan: I osassa selvitettiin, miten haastateltava päätyi vastaukseensa, missä viitekehyksessä hän antoi vastauksensa. Tavoitteena oli selvittää niitä taustalla olevia prosesseja, jotka ovat vaikuttamassa kysymyksen ymmärtämiseen. II osan tehtävänä oli selvittää kysymyksen keskeisten käsitteiden tulkintaa.

Kokeilussa teemahaastattelun I vaiheen merkitys jäi melko vähäiseksi, koska sitä ei korostettu riittävästi koulutuksessa. Haastattelun I vaihe edellyttää haastattelijalta tutkimuksen tavoitteiden hyvää sisäistämistä.

Haastattelun II osassa oli lomakkeella annettu teema-alueet, joiden selvittäminen on tutkimuksen tavoitteena. Sen lisäksi kustakin teema-alueesta oli annettu joitakin teemaa selvittäviä apukysymyksiä. Kokeilussa valmiit apukysymykset sitoivat liikaa haastattelijaa eikä haastattelija jatkanut riittävästi teema-alueen selvittämistä. Menetelmää käytettäessä kannattaa harkita, että teemahaastattelulomakkeelle merkitään vain teema-alueet, etteivät apukysymykset sitoisi liikaa haastattelua.

Nauhurin käyttö apuna teemahaastattelussa on välttämätöntä. Strukturoimaton haastattelu vaatii haastattelijalta niin paljon keskittymistä seuraavien kysymysten muotoiluun, ettei vastauksia pysty kirjoittamaan muistiin. Nauhuri ei kokeilussa näyttänyt häiritsevän haastateltavaa. Nauhurin käyttö vaatii haastattelijalta tottumusta. Ensimmäisessä haastattelussa nauhuri helposti vaikuttaa haastattelijan työskentelyyn.

6.3. Testaushaastattelijoiden valinta, koulutus ja työnvalvonta

Kysymysten ymmärrettävyyden testaus vaatii tutkimuksen sisällön ja tavoitteiden tuntemuksen sekä strukturoimattomien haastattelumenetelmien hyvän hallinnan, jotta testauksen tavoitteet saavutettaisiin. Strukturoimaton haastattelumenetelmä edellyttää, että kysymysten suunnittelija osallistuu itse läheisemmin kenttätyöhön. Kysymysten suunnittelijan olisi tehtävä itse osa haastatteluista sekä ohjattava kiinteästi muiden haastattelijoiden kenttätyötä. Muut haastattelijat voidaan valita haastattelijoiden parista, mutta tällöin vaaditaan huomattavasti laajempi koulutus kuin kokeilussa. Koulutuksen tulisi sisältää sekä tutkimuksen sisällölliset kysymykset että haastattelumenetelmäkoulutus.

Teemahaastatteluvastausten tulkinta oikeassa viitekehyksessä edellyttää, että tutkija on itse tehnyt joitakin haastatteluja. Koska haastattelu-toimistossa ei ole käytetty strukturoimattomia haastattelumenetelmiä aikaisemmin, on suunnittelijan haastattelumenetelmän hallitsemiseksi mentävä itse kentälle. Myös suunnittelijoiden ammattitaidon kehittämiseksi läheisempi vuorovaikutus aineistonkeruuprosessiin ja haastateltaviin on välttämätöntä.

Tutkijan tueksi olisi perustettava testaushaastattelijoiden ryhmä, koska tutkijan on mahdotonta tehdä haastatteluja riittävää määrää. Testaus-haastattelijat olisi koulutettava huomattavasti perusteellisemmin kuin kokeilussa ja kenttätyön ohjaus on oltava kiinteämpää kuin kokeilussa. Tutkimuksen suunnittelijan on oltava yhteydessä haastattelijoihin koko kenttätyön ajan ohjaamalla haastattelujen tekemistä.

6.4. Aineiston käsittely ja analysointi

Käsiteltävän aineiston muodostavat: strukturoitu haastattelu, teemahaastattelun lomake sekä nauhoitettu teemahaastattelu. Ensimmäinen tehtävä on nauhoitetun teemahaastattelun vastausten siirtäminen teemahaastattelulomakkeelle. Seuraava vaihe on tulkinnan muodostaminen teemahaastattelun perusteella. Teemahaastattelulomakkeen III osaan merkitään, mikä oli se kysymys, johon haastateltava oli strukturoidussa haastattelussa vastannut.

Silloin kun testauksen tekevät haastattelijat, aineiston käsittely tähän asti tulisi antaa haastattelijoiden kotityönä tehtäväksi. Nauhoja kuuntelemalla ja tulkintoja muodostamalla he saavat palautetta haastattelun onnistuneisuudesta ja joutuvat havaitsemaan välittömästi, milloin utelun tavoitteita ei ole saavutettu.

Tutkimuksen suunnittelijan tehtäväksi jää lopullisen analyysin tekeminen, keskeisten käsitteiden ymmärrettävyyden ja taustalla olevien prosessien analysointi. Analysoitavan aineiston muodostavat kysymysten tulkinnat sekä teemahaastattelun I osa.

LÄHTEET

Belson William A.

The Design and Understanding of Survey Questions.

Hants 1981.

Bergman Lars & Wärneryd Bo

Om datainsamling i surveyundersökningar. Vilken metod är bäst och vad får vi egentligen veta?

Statistiska Centralbyrån, Stockholm 1982.

Payne Stanley L.

The Art of Asking Questions.

Princeton 1951.

Christoffersen Mogens

The Quality of Data Collected by Telephone Interviews.

Statistisk Tidskrift 1984:1:27-34

<p>TYÖTÖN:</p> <p>7 Seuraavaksi kysytään tilannettanne ennen työttömyyttä:</p> <p>olitteko työssä 1</p> <p>hakeudutteko nyt ensimmäistä kertaa pysyvästi työelämään 2</p> <p>vai oletteko palaamassa takaisin työelämään oltuanne välillä poissa työstä? 3</p> <p align="right">} K23</p>	<p>TYÖLLINEN:</p> <p>14 Kuinka monta tuntia on säännöllinen (normaali) työaikaan viikossa ilman ylityksiä? KOSKEE PÄÄTYÖPAIKKAA</p> <p align="right">Tuntia viikossa []</p> <p>JOS EI SÄÄNNÖLLISTÄ TYÖAIKAA, PYYDÄ ARVIOIMAAN KESKIMÄÄRÄINEN VIIKKOTYÖAIKA (ESIM. YRITTÄJÄT, OPETTAJAT, PERIODITYÖNTEKIJÄT)</p> <p>HUOM. PUOLET TUNNIT KOROTETAAN, JOS EDELLÄ ON PARITON NUMERO.</p>									
<p>TYÖLLINEN/TYÖTÖN TYÖSSÄ ENNEN TYÖTTÖMYYTTÄ:</p> <p>Työpaikka (TP) ei esitetytty ☐ → K9</p> <p>8 TYÖLLINEN: Onko työpaikkanne edelleen:</p> <p>TYÖTÖN: Oliko työpaikka, josta jätitte työttömäksi:</p> <p align="right">Sama</p> <p>TP muuttunut ☐ → K9 1 ☐ → K10</p>	<p>15 Kuinka monta päivää olitte viime/toissa viikolla:</p> <table border="1" style="width:100%; border-collapse: collapse;"> <tr><td>työssä päätyöpaikassanne?</td><td rowspan="7" style="text-align: center; vertical-align: middle;">PÄIVIEN LKM</td></tr> <tr><td>työstä vapaana viikonlopun, vapaapäivän tai loman takia?</td></tr> <tr><td>poissa työstä oman sairauden takia?</td></tr> <tr><td>äitiyslomalla?</td></tr> <tr><td>muusta syystä poissa työstä, esim. lapsen sairaus, lakko?</td></tr> <tr><td>työttömänä esim. lyhennetyn työviikon takia? ...</td></tr> <tr><td> </td></tr> </table> <p align="right">TUNTEMATON</p> <p align="right">YHTEENSÄ []</p> <p align="right">EI TYÖSSÄOLOPÄIVÄ ☐ → K23</p>	työssä päätyöpaikassanne?	PÄIVIEN LKM	työstä vapaana viikonlopun, vapaapäivän tai loman takia?	poissa työstä oman sairauden takia?	äitiyslomalla?	muusta syystä poissa työstä, esim. lapsen sairaus, lakko?	työttömänä esim. lyhennetyn työviikon takia? ...		
työssä päätyöpaikassanne?	PÄIVIEN LKM									
työstä vapaana viikonlopun, vapaapäivän tai loman takia?										
poissa työstä oman sairauden takia?										
äitiyslomalla?										
muusta syystä poissa työstä, esim. lapsen sairaus, lakko?										
työttömänä esim. lyhennetyn työviikon takia? ...										
<p>9 TYÖLLINEN: Mikä on työnantajanne tai oman yrityksenne nimi? (Koskee päätyötä, jos useita työpaikkoja)</p> <p>TYÖTÖN: Mikä oli sen työpaikan nimi, josta jätitte työttömäksi?</p> <p align="right">TP</p> <p>Työpaikan nimi []</p> <p>Mikä on työpaikan toimi- tai tuotantoala? []</p> <p>Missä kunnassa tämä työpaikka sijaitsee? []</p>	<p>TYÖSSÄ TUTKIMUSVIIKOLLA:</p> <p>16 Kuinka monta tuntia työskentelitte päätyöpaikassanne viime/toissa viikolla, kun mahdolliset ylityöt lasketaan mukaan? (Kotitaloustyöt ei lueta työaikaan)</p> <p>Tehdyt työtunnit ml. ylityö []</p> <p>Tehdyt ylityötunnit? []</p> <p>HUOM. PUOLET TUNNIT KOROTETAAN, JOS EDELLÄ ON PARITON NUMERO.</p>									
<p>Ammatti (AM) ei esitetytty ☐ → K11</p> <p>10 TYÖLLINEN: Onko ammattinne edelleen:</p> <p>TYÖTÖN: Oliko ammattinne tässä työpaikassa:</p> <p align="right">Sama</p> <p>AM muuttunut ☐ → K11 1 ☐ → K12</p>	<p>17 Työskentelittekö tässä työpaikassa viime/toissa viikolla:</p> <table border="1" style="width:100%; border-collapse: collapse;"> <tr><th>Kyl- lä</th><th>Ei</th><th>EOS</th></tr> <tr><td>lauantaina?</td><td>1 2 9</td><td></td></tr> <tr><td>sunnuntaina?</td><td>1 2 9</td><td></td></tr> </table>	Kyl- lä	Ei	EOS	lauantaina?	1 2 9		sunnuntaina?	1 2 9	
Kyl- lä	Ei	EOS								
lauantaina?	1 2 9									
sunnuntaina?	1 2 9									
<p>11 Mikä on/oli ammattinne tässä työpaikassa?</p> <p align="right">AM</p> <p>Status []</p>	<p>18 Teittekö viime/toissa viikolla päätyönne ohella muuta työtä?</p> <p align="right">Kyllä 1</p> <p align="right">Ei 2 → K23</p>									
<p>12 Oletteko/Ollitteko:</p> <p>palkansaaja 1</p> <p>yrittäjä maatilalla, liike- tai muussa yrityksessä, ammatinharjoittaja 2</p> <p>työskentelette perheenjäsenen yrityksessä ilman varsinaista palkkaa? 3</p> <p>TYÖLLINEN: EI MAATIILA ☐ → K14</p> <p>TYÖTÖN: EI MAATIILA ☐ → K23</p>	<p>19 Mikä on sivutyöpaikan (pääsivutyöpaikan) nimi?</p> <p>Sivutyöpaikan toimiala? []</p>									
<p>TYÖSSÄ MAATILALLA:</p> <p>13 Teittekö maatilalla (viime/toissa viikolla) pääosin:</p> <p>maataloustyötä (maanviljely, karjanhoito, puutarha, turkistarha, kalastus) 1</p> <p>metsätaloustyötä (metsänhoito, puunkorjuu, tms.) 2</p> <p>muuta työtä, mitä? 3</p>	<p>20 Kuinka monta tuntia teitte sivutöitä viime/toissa viikolla? (Tunnit yhteensä, jos useita sivutyöpaikkoja)</p> <p align="right">→ K23</p> <p>Sivutyössä tehdyt työtunnit viikossa []</p> <p>TYÖVOIMAAN KUULUMATON:</p> <p>21 Oletteko viimeisen kuukauden aikana etsinyt työtä työnvälityksen tai lehti-ilmoitusten kautta tai muulla tavoin?</p> <p align="right">Kyllä 1</p>									

22M Jos sopivaa työtä olisi ollut tarjolla, olisitteko viime/tolessa viikolla voimut ottaa työtä vastaan?

Kyllä a → K3
 Ei, miksi? b

VAIHTOEHTOON a VASTANNUT ON TYÖTÖN, SAMOIN HENKILÖ, JOLLA ON TILAPÄINEN ESTE → K3

23 A 65—74-VUOTIAAT, JOTKA OVAT ELÄKKEELLÄ:

4.—5. KERTAA MUKANA: Tutkimuksemme päättyy Teidän osaltanne tähän haastatteluun. KIITOS.
 1.—3. KERTAA MUKANA: Teemme samanlaisen haastattelun noin 1/2 vuoden kuluttua. Voiko Teidät silloin tavoittaa puhelimitse?

Ei Sama numero Numero muuttuu tai on uusi
 EOS

MUUTOKSET/UUDET NUMEROT ETUSIVULLE. RASTITA H.

B MUUT, 5. KERTAA MUKANA:

Tutkimuksemme päättyy Teidän osaltanne tähän haastatteluun. KIITOS.

C MUUT, 1.—4. KERTAA MUKANA:

Haastattelemme Teitä seuraavan kerrankk kuluttuakuussa (1., 2., 4. KERTA: 3 kk kuluttua, 3. KERTA: 6 kk kuluttua)

a) Oletteko silloin tavattavissa puhelimitse kotoa?
 Ei Sama numero Numero muuttuu tai on uusi
 EOS

MUUTOKSET/UUDET NUMEROT ETUSIVULLE. RASTITA H.

TYÖLLINEN/TYÖPUHELIN

b) Entä voiko Teitä haastatella silloin puhelimitse työpaikalta?
 Ei Sama numero Numero muuttuu tai on uusi
 EOS

MUUTOKSET/UUDET NUMEROT ETUSIVULLE. RASTITA H.

24 Pysyykö osoitteenne samana? (LUE TARVITTAESSA)

Kyllä Ei KORJAA ETUSIVULLE, JOS UUSI OSOITE TIEDOSSA

25 Jos seuraavan kerran tavoittamiseen liittyy jotain poikkeavaa, merkitse tiedot alla oleviin kohtiin. Käytä tarvittaessa huomautuksien varattua tilaa. Voit myös kysyä tilannetta haastateltavalta. (Ei viimeistä kertaa mukana oleville.)

A Tutkimuksen jatkuminen sopimatonta pysyvän vaikean työkyvyttömyyden tai sairauden takia, kuvaile

B Muuttanut ulkomaille pysyvästi tai oleskelun siellä odotetaan kestävän vähintään 2 vuotta

- 1 Ulkomailta tilapäisesti, mihin asti
- 2 Menee armeijaan ennen seuraavaa haastattelua
- 3 Mökillä, matkolla, lomalla
- 4 Muu syy, miksi ei ole tavattavissa
- 5 Sopivin ajankohta tavoittamiseen, esim. kellon-aika, päivä
- 6 Kohde tavoitettavissa vain postitse
- 7 Osoite muuttuu, muttei tiedossa
- 8 Puhelinnumero muuttuu, muttei tiedossa
- 9 Muuta huomioitavaa

Kohdat A ja B ovat Tilastokeskusta varten, jossa näille ryhmille annetaan erityinen koodi. Haastattelua ei enää tehdä seuraavilla kerroilla.

KOHDAT 1—9: MERKITSE KONTAKTIKOODIN NUMERO ETUSIVUN C-RIVIN KO-LOKEROON. JOS USEITA, MERKITSE TÄRKEIN. SIIRRÄ VIHKOON TARVITTAVAT TIEDOT.

HUOMAUTUKSIA

TÄYTÄ ETUSIVULLA OLEVA C-RIVI SAADUISSA HAASTATTELUISSA.

MERKITSE RASTI (X) ETUSIVULLA OLEVAAN KODI-/TARK.-LOKEROON (A-RIVI), KUN

1. Toimiala (pää-/sivutyö) tai status (ammatti) kooditettava
2. Kohde on 65—74-vuotias ja eläkkeellä iän tai työvuosien perusteella
3. K 25:een tulee merkintä kohtaan A tai B
4. Lomakkeella epäselviä asioita

MERKITSE RASTI (X) ETUSIVULLA OLEVAAN H-LOKEROON (A-RIVI), JOS HENKILÖTIEDOISSA (RIVIT B, C, E) MUUTOKSIA TAI UUSIA TIETOJA.

MERKITSE RASTI (X) ETUSIVULLA OLEVAAN KATOLOKEROON (A-RIVI), JOS KOHDE JÄÄ KADOKSI.

1.	<p>Oletteko Te koskaan elämäne aikana tupakoinut säännöllisesti päivittäin?</p> <p>En</p> <p>Kyllä</p>	<p>1→ KIITOS! (haastattelu loppuu)</p> <p>2</p>
2.	<p>(jos kyllä)</p> <p>Mikä seuraavista vaihtoehtoista on teidän kohdallenne sopivin:</p> <p>poltan säännöllisesti vähintään kerran päivässä tai useammin</p> <p>tupakoin silloin tällöin, en joka päivä, mutta keskimäärin kerran viikossa tai useammin</p> <p>tupakoin joskus, harvemmin kuin kerran viikossa..</p> <p>olen tupakoinut aikaisemmin, mutta lopettanut enkä polta nykyisin?</p> <p>EOS</p>	<p>1→ K 3</p> <p>2→ K 4</p> <p>3</p> <p>4</p> <p>5</p>
3.	<p>Kuinka paljon poltatte päivittäin? Kuinka monta:</p> <p>(Niiden vaihtoehtojen kohdalle, joita vastaaja ei polta, merkitään määräksi 00).</p> <p>tehdasvalmisteista savuketta (kpl)?</p> <p>itsekäärityä savuketta (kpl)?</p> <p>piipullista (piipullisten lukumäärä)?</p> <p>sikaaria (kpl)?</p> <p>pääasiallinen tupakkavalmiste (TK koodaa)</p>	<p>□ □ □</p> <p>□ □ □</p> <p>□ □ □</p> <p>□ □ □</p> <p>□ □ □</p> <p>□</p>
4.	<p>Mitä merkkiä tavallisesti poltatte?</p> <hr/> <p>(Merkki on kysyttävä erittäin tarkasti. Ei riitä esim pelkkä Marlboro, vaan punainen Marlboro, vihreä Marlboro, keltainen Form, Armiro mild jne. Myös piipputupakasta ja siikaareista on kysyttävä merkki. Jos vastaaja ilmoittaa poltavansa useita eri merkkejä, niin merkitse tästäkin tieto.)</p>	<p>□ □ □</p> <p>TK koodaa</p>

TILASTOKESKUS
Haastattelutoimisto
PL 504
00101 HELSINKI 10

HO 33

KYSYMYSTEN YMMÄRRETTÄVYYDEN TESTAUSKOKEILU

HAASTATELULOMAKE

Haastattelu-aika / 1983 klo _____ - _____ kesto _____ min

HUOMAUTUKSIA:

TYTIN KYSYMYKSET

(TÄMÄN TUTKIMUKSEN KYSYMYKSET KOSKEVAT PÄÄOSIN VIIME/TOISSA VUOKKOA, JO-
KA AJOITTUI - VÄLISELLE AJALLE MAANANTAISTA SUUNNUNTAI-
HIN.)

1. Olitteko viime/toissa viikolla <u>työssä</u> yhtenä tai useampana päivänä (joko toisen palveluksessa, perheen maatilalla tai yrityksessä tai amma- tinharjoittajana)?	
kyllä.....	1
ei.....	2

(TARVITTAESSA KÄYTÄ PAPERIN KÄÄNTÖPUOLTA.)

OSA I

1. Pyytäisin Teitä ajattelemaan äskeistä haastattelua. Yksi kysymyksi-
stä, jonka kysyin Teiltä, oli (TOISTA KYSYMYS) ja Te vastasitte (TOISTA
HAASTATELTAVAN KYSYMYKSEEN ANTAMA VASTAUS JA KAIKKI, MITÄ HAASTATELTAVA
OLI KYSYMYKSEEN LIITTYEN SANONUT.) Oliko tämä täsmälleen, mitä Te vas-
tasitte?

2. Nyt pyytäisin Teitä ajattelemaan sitä, kun vastasitte kysymykseen.
Kertoisitteko minulle tarkasti, miten päädyitte tähän vastaukseen. (UTELE
JA SELVENNÄ JOKAINEN EPÄSELVYYS ANNETUSSA VASTAUKSESSA. KIRJOITA VASTAUS
KOKONAAN.)

OSA II

MITEN HAASTATELTAVA KÄSITTI "TYÖSSÄ OLEMISEN"? MINKÄLAISTA TYÖTÄ HÄN KUVITTELI TARKOITETTAVAN?

3. Mitä ajattelitte minun tarkoittavan "työssä olemisella"? Minkälaista työtä ajattelitte minun tarkoittavan?

4. Kuinka paljon mielestänne täytyisi tehdä työtä päivässä, jotta voisi sanoa olleensa työssä?

OTTIKO HAASTATELTAVA HUOMIOON KAIKKI SEITSEMÄN VIIKONPÄIVÄÄ?

5. Mitä viikonpäiviä ajattelitte vastatessanne? Minkä päivien mukaan vastasitte?

OSA III

VASTAAJAN TULKINTA TESTIKYSYMYKSESTÄ:

14. Kuinka monta tuntia on säännöllinen (normaali) työaika viikossa ilman ylitöitä?

(TARVITTAESSA KÄYTÄ PAPERIN KÄÄNTÖPUOLTA.)

OSA I

1. Pyytäisin Teitä ajattelemaan äskeistä haastattelua. Yksi kysymyksistä, jonka kysyin Teiltä, oli (TOISTA KYSYMYS) ja Te vastasitte (TOISTA HAASTATELTAVAN KYSYMYKSEEN ANTAMA VASTAUS JA KAIKKI, MITÄ HAASTATELTAVA OLI KYSYMYKSEEN LIITTYEN SANONUT.) Onko tämä täsmälleen, mitä Te vastasitte?

2. Nyt pyytäisin Teitä ajattelemaan sitä, kun vastasitte kysymykseen. Kertokaa minulle tarkasti, miten päädyitte tähän vastaukseen. (UTELE JA SELVENNÄ JOKAINEN EPÄSELVYYS ANNETUSSA VASTAUKSESSA. KIRJOITA VASTAUS KOKONAAN.)

OSA II

1. KUINKA VASTAAJA TULKITSI SÄÄNNÖLLISEN (NORMAALIN) TYÖAJAN?

3. Mitä tarkalleen ajattelitte minun tarkoittavan säännöllisellä (normaalilla) työajalla?

MITÄ AJANKOHTAA HAASTATELTAVA AJATELI VASTATESSAAN?

4. Minkä ajankohdan mukaan vastasitte?

MITÄ KAIKKEA HAASTATELTAVA LASKI MUKAAN?

5. Mitä kaikkea laskitte mukaan ilmoittamaanne työaikaan?

6. Laskitteko mukaan sivu- ja ylityöt? Mahdolliset varallaoloajat? Ruokailutauot? (Onko ruokailutaukonne palkallista vai palkatonta?)

OPETTAJAT:

MITÄ HAASTATELTAVA LASKI MUKAAN ILMOITTAMAANSA TUNTIMÄÄRÄÄN?

7. Miten määrittelitte normaalin työaikaanne? (Laskitteko siihen kuuluviksi opetusvelvollisuustuntien lisäksi säännölliset lisätunnit? Entä tuntien valmisteluun ja kokeiden korjaamiseen kuluvan ajan? Kodin ja koulun yhteistyön, mm. yhteydenpidot vanhempiin? Muun opetustoimintaan liittyvän työn? Minkä? (YRITÄ ENSIN SAADA VASTAAJA KERTOMAAN ITSE MAHDOLLISIMMAN TARKASTI, VASTA SEN JÄLKEEN TURVAUDU APUKYSYMYKSIIN.)

MAATALOUDESSA TYÖSKENTELEVÄT:

MINÄ AJANKOHAN MUKAAN HAASTATELTAVA VASTASI?

8. Ajattelitteko jotain tiettyä aikaa tai ajanjaksoa vastatessanne? Mitä?

MITÄ HAASTATELTAVA LASKI MUKAAN ILMOITTAMAANSA TUNTIMÄÄRÄÄN?

9. Miten määrittelitte normaalin työaikanne? Laskitteko siihen kuuluvaksi myös puhtaan kotitaloustyön? Ostosmatkat maatalon asioiden hoitamiseksi? Muut ostosmatkat?

OSA-AIKA- JA PERIODITYÖNTEKIJÄT, FREE LANCERIT, KEIKKAILIJAT, TILAPÄISES-
TI TOISSA OLEVAT JNE:

MITEN HAASTATELTAVA LASKI TYÖTUNTINSA?

10. Miten laskitte normaalin työmääränne viikossa? Miten pitkältä ajalta laskitte viikottaiset työtuntinne? Sisältyykö mainitsemaanne ajanjaksoon yhtään sellaista viikkoa, jolloin ette ollut työssä yhtenäkin päivänä? Otitteko sen huomioon vastatessanne? jne.

VASTAAJAN TULKINTA TESTIKYSYMYKSESTÄ:

16. Kuinka monta tuntia työskentelitte päätyöpaikassanne viime/toissa viikolla, kun mahdolliset ylityöt lasketaan mukaan? (KOTITALOUSTYÖTÄ EI LUETA TYÖAIKAAN.)

(TARVITTAESSA KÄYTÄ PAPERIN KÄÄNTÖPUOLTA.)

OSA I

1. Pyytäisin Teitä ajattelemaan äskeistä haastattelua. Yksi kysymyksistä, jonka kysyin Teiltä, oli (TOISTA KYSYMYS) ja Te vastasitte (TOISTA HAASTATELTAVAN KYSYMYKSEEN ANTAMA VASTAUS JA KAIKKI, MITÄ HAASTATELTAVA OLI KYSYMYKSEEN LIITTYEN SANONUT). Onko tämä täsmälleen, mitä Te vastasitte?

2. Nyt pyytäisin Teitä ajattelemaan sitä, kun vastasitte kysymykseen. Kertokaa minulle tarkasti, miten päädyitte tähän vastaukseen. (UTELE JA SELVENNÄ JOKAINEN EPÄSELVYYS ANNETUSSA VASTAUKSESSA. KIRJOITA VASTAUS KOKONAAN.)

MINKÄ AJANKOHDAN MUKAISESTI HAASTATELTAVA VASTASI?

3. Minkä ajankohdan mukaan arvioitte työtuntinne?

4. Kun vastasitte kysymykseen, ajattelitteko sitä, kuinka paljon yleensä työskentelette viikossa vai vastasitteko tarkasti viime/toissa viikolla tekemiinne työtuntien määrän?

MITEN HAASTATELTAVA YMMÄRSI KÄSITTEET "PÄÄTYÖPAIKKA", "YLITYÖT", "KOTI-TALOUSTYÖT"?

5. Mitä tarkalleen ajattelitte minun tarkoittavan "päätyöpaikalla"? (UTELE TARKKA MÄÄRITTELY.)

6. Entä mitä ajattelitte minun tarkoittavan "ylitöillä"? (UTELE TARKKA MÄÄRITTELY.) Laskitteko mukaan palkalliset ja palkattomat (esim. ruokaturkin lyhennykset) ylityöt? Kotona ja varsinaisella työpaikalla tehdyt ylityöt? Sellaiset ylityöt, jotka korvataan vapaapäivillä? Laskitteko mukaan myös sivutyössä tehtävät ylityöt? Ajattelitteko vastatessanne vielä jotain muuta? Mitä?

7. Mitä tarkalleen ajattelitte minun tarkoittaman "kotitaloustyöllä"? (UTELE TARKKA MÄÄRITTELY.) Mikäli Teillä on ulkopuolista/vierasta työvoimaa, jolle laitoitte ruokaa, laskitteko ruuanlaittoon kuluvan ajan työajaksi?

LASKIKO HAASTATELTAVA MUKAAN MM. SEURAAVIA ASIOITA:

8. Laskitteko mukaan työhön liittyvät työajan ulkopuolella pidetyt kokoukset? Entä osallistumisen työnantajan järjestämille palkallisille kursseille? Työhön liittyvät varsinaisen työajan ulkopuolella tehdyt matkat?

9. Vähensittekö ilmoittamastanne työajasta kaikki satunnaiset lyhyet työstä poissaolot, kuten myöhästymiset? Aikaisemmin töistä poistumisen? Lääkärissä käynnin työaikana? Vähensittekö ylipäänsä kaikki lyhyetkin työpaikalta poissaolot yksityisasioiden takia?

TERVEYSKASVATUSTUTKIMUS

8. Oletteko Te koskaan elämänne aikana tupakoinut säännöllisesti päivittäin?

en..... 1

kyllä..... 2

(TARVITTAESSA KÄYTÄ PAPERIN KÄÄNTÖPUOLTA.)

OSA I

1. Pyytäisin Teitä ajattelemaan äskeistä haastattelua. Yksi kysymyksistä, jonka kysyin Teiltä, oli (TOISTA KYSYMYS) ja Te vastasitte (TOISTA HAASTATELTAVAN KYSYMYKSEEN ANTAMA VASTAUS JA KAIKKI, MITÄ HAASTATELTAVA OLI KYSYMYKSEEN LIITTYEN SANONUT.) Oliko tämä täsmälleen, mitä Te vastasitte?

2. Nyt pyytäisin Teitä ajattelemaan sitä, kun vastasitte kysymykseen. Kertoisitteko minulle tarkasti, miten päädyitte tähän vastaukseen. (UTELE JA SELVENNÄ JOKAINEN EPÄSELVYYS ANNETUSSA VASTAUKSESSA. KIRJOITA VASTAUS KOKONAAN.)

OSA II

KUINKA VASTAAJA TULKITSI KÄSITTEEN "TUPAKOIDA"?

3. Mitä Te tarkkaan ottaen ajattelitte minun tarkoittavan "tupakoimisella"? (UTELE TARKKA MÄÄRITTELY.) Laskitteko mukaan vain savukkeet? Myös piipun? Sikarin ja sätkän? Ajattelitteko lisäksi jotain muuta? Mitä?

KUINKA VASTAAJA TULKITSI KÄSITTEET "SÄÄNNÖLLISESTI PÄIVITTÄIN"?

4. Mitä käsitte minun tarkoittavan "säännöllisellä päivittäisellä" tupakoimisella?

5. Kuinka tiheää/usein toistuvaa polttamista ajattelitte minun tarkoittavan "säännöllisellä päivittäisellä" tupakoimisella?

6. Kuinka kauan mielestänne pitäisi tämän päivittäisen säännöllisen polttamisen jatkua, että voitaisiin sanoa henkilön tupakoivan?

RAJASIKO VASTAAJA ELÄMÄSTÄÄN POIS JONKIN AIKAKAUDEN, KUTEN LAPSUUDEN?

7. Mitä aikaa ajattelitte vastatessanne kysymykseen? (UTELE TARKKA VASTAUS.) Ajattelitteko KOKO elämäenne syntymästä tähän hetkeen, vai jotain tiettyä lyhyempää aikaa? Mitä? (Mistä alkavaa, mihin päättyvää?)

YMMÄRSIKÖ VASTAAJA, ETTÄ MYÖS LYHYTAIKAINEN POLTTAMINEN ON TUPAKOIMISTA?

8. Jos olisitte joskus polttanut säännöllisesti joka päivä kuukauden ajan, mutta ette sen jälkeen ollenkaan, katsoisitteko, että olette joskus elämäne aikana tupakoinut?

OSA III

VASTAAJAN TULKINTA TESTIKYSYMYKSESTÄ:

9. (JOS KYLLÄ)

Mikä seuraavista vaihtoehdoista on Teidän kohdallanne sopivin:

poltan säännöllisesti vähintään kerran päivässä tai useammin.....	1
tupakoin silloin tällöin, en joka päivä, mutta keskimäärin kerran viikossa tai useammin.....	2
tupakoin joskus, harvemmin kuin kerran viikossa.....	3
olen tupakoinut aikaisemmin, mutta lopettanut enkä polta nykyisin?.....	4
EOS.....	5

OSA I

1. Pyytäisin Teitä ajattelamaan äskeistä haastattelua. Yksi kysymyksistä, jonka kysyin Teiltä, oli (TOISTA KYSYMYS) ja Te vastasitte (TOISTA HAASTATELTAVAN KYSYMYKSEEN ANTAMA VASTAUS JA KAIKKI, MITÄ HAASTATELTAVA ON KYSYMYKSEEN LIITTYEN SANONUT). Oliko tämä täsmälleen, mitä Te vastasitte?

2. Nyt pyytäisin Teitä ajattelemaan sitä, kun vastasitte kysymykseen. Kertoisitteko minulle tarkasti, miten päädyitte tähän vastaukseen. (UTELE JA SELVENNÄ JOKAINEN EPÄSELVYYS ANNETUSSA VASTAUKSESSA. KIRJOITA VASTAUS KOKONAAN.)

OSA II

MINKÄ AJANKOHDAN MUKAAN HAASTATELTAVA VASTASI?

3. Mikä oli se ajankohta, jonka mukaan vastasitte kysymykseen? Oliko mielessänne tämä päivä? pari viimeistä päivää? viimeksi kulunut viikko/kuukausi/vuosi? Muu, mikä?

KYSYMYKSET, JOILLA PYRITÄÄN KONTROLLOIMAAN, ETTÄ VASTAAJA OLI VALINNUKSEEN OIKEAN VAIHTOEHDON (VASTAAVAT JÄRJESTYKSESSÄ KYSYMYKSEN VAIHTOEHTOJA).

4. Oletteko tupakoinut tällä/viime viikolla jokaisena päivänä?

Oletteko viimeisen kuukauden aikana polttanut ainakin kerran viikossa?
Kuinka monta kertaa olette polttanut viimeisen kuukauden aikana?

Oletteko tupakoinut viimeisen kuukauden aikana? Kuinka monta kertaa?

Milloin viimeksi olette tupakoinut?

OSA III

VASTAAJAN TULKINTA TESTIKYSYMYKSESTÄ:

LIITE 4

TULOKSET

Kustakin testattavasta kysymyksestä on esitetty keskeisten käsitteiden määritelmät, vastanneet ammattiryhmittäin, vastaajien tulkinnot kysymyksistä sekä sisällönanalyysi keskeisten käsitteiden ymmärtämisestä silloin, kun se on ollut mahdollista.

Sisällönanalyysia ei ollut mahdollista tehdä kaikkien kysymysten osalta, koska kysymysten tavoitteita ei oltu aina utelulla saavutettu. Haastattelumenetelmän puutteista johtuen sisällönanalyysin tuloksena oleviin keskeisiin käsitteitä koskeviin taulukkoihin on suhtauduttava varauksellisesti.

TYÖVOIMATUTKIMUS

KYSYMYS 1

1. Olitteko viime/toissa viikolla työssä yhtenä tai useampana päivänä (joko toisen palveluksessa, perheen maatilalla tai yrityksessä tai ammatinharjoittajana)?

Kyllä 1

Ei 2

KESKEISTEN KÄSITTEIDEN MÄÄRITELMÄT:

TYÖSSÄ OLLEEKSI katsotaan henkilö, joka on ko. tutkimusviikolla tehnyt työtä vähintään yhtenä päivänä ja vähintään tunnin. Työksi katsotaan myös työ perheenjäsenen yrityksessä ilman varsinaista palkkaa.

VIKOLLA tarkoitetaan kaikkia seitsemää viikonpäivää maanantaista sunnuntaihin.

VASTANNEET AMMATTIRYHMITÄIN:

Työaika vapaa, esimerkiksi freelancerit	3	henkilöä
Opettajat	7	henkilöä
Maanviljelijät	4	henkilöä
Säännöllinen palkkatyö	30	henkilöä
Eläkeläiset	7	henkilöä
<u>Yhteensä</u>	<u>51</u>	<u>henkilöä</u>

VASTAAJIEN TULKINNAT KYSYMYKSESTÄ:

(mihin kysymykseen haastateltavat todellisuudessa vastasivat)

Työaika vapaa, esimerkiksi freelancerit:

1. Olitteko viime viikolla yhtenä tai useampana päivänä toisen työssä vähintään 3 tuntia päivässä siten, että saitte siitä palkkaa?
2. Olitteko viime viikolla yhtenä tai useampana päivänä työssä työpaikalla tai sen ulkopuolella ainakin pari tuntia päivässä (kaikki 7 päivää)?
3. Olitteko viime viikolla yhtenä tai useampana arkipäivänä ansiotyössä työpaikallanne, vaikka vain tunninkin päivässä?

Opettajat

4. Teittekö viime viikolla yleensä jotain töitä yhtenä tai useampana päivänä (to, pe, la) vähintään yhden tunnin?
5. Olitteko viime viikolla ansiotyössä vähintään yhden tunnin?
6. Olitteko viime viikolla kaikki päivät huomioon ottaen vähintään tunnin työssä, josta saatte palkkaa?
7. Olitteko viime viikolla kaikki seitsemän päivää huomioon ottaen työssä päätyössänne yhtenäkin päivänä vähintään 6 tuntia päivässä vai olitteko työtön?
8. Olitteko viime viikolla maanantain ja perjantain välisenä aikana yhtenä tai useampana päivänä työssä työpaikallanne vähintään 2 tuntia päivässä?
9. Työskentelittekö viime viikolla yhtenä tai useampana päivänä maanantaista perjantaihin mainitut päivät mukaanlukien virkatyössänne virkatuntimääränne verran tai vähemmänkin?
10. Olitteko viime viikolla yhtenä tai useampana päivänä maanantaista perjantaihin ansiotyössä tunninkin päivässä?

Maanviljelijät

11. Olitteko viime viikolla omassa maataloustyössänne vähintään puoli päivää?
12. Teittekö viime viikolla kaikki päivät mukaanlukien vähänkään ruumiillista työtä?
13. Olitteko viime viikolla työssä palkan sanelemana yhtenä tai useampana päivänä ainakin 7-8 tuntia päivässä?
14. Olitteko viime viikolla yhtenä tai useampana päivänä työssä edes tunninkin todella tehden tuottavaa maataloustyötä tai siihen liittyvää työtä? Maatalouden ostosmatkoja ei lasketa työajaksi.

Säännöllinen palkkatyö

15. Olitteko viime viikolla ansiotyössä yhtenä tai useampana päivänä työpaikalla tai kotona vähintään 4-5 tuntia päivässä?
16. Kuinka monta työpäivää olitte viime viikolla virassanne tai toimessanne?
17. Teittekö viime viikolla yhtenäkin seitsemästä päivästä ansiotyötänne työnantajallenne vähintään tunnin verran päivässä?
18. Oliko teillä viime viikolla työtä? Montako päivää teitte lakisääteisellä työajalla palkattua työtä viime viikolla maanantaista torstaihin?
19. Olitteko viime viikolla työssä, josta saatte elantonne (rahaa) vähintään 2 tuntia yhtenä päivänä?
20. Kuinka monena päivänä viime viikolla maanantaista perjantaihin olitte töissä, kun huomioon otetaan kaikki lyhyetkin työjaksot viidestä minuutista lähtien, joiden ajan olitte sidottuna työhön?
21. Olitteko viime viikolla kaikki päivät huomioon ottaen säännöllisessä palkallisessa ansiotyössä ainakin kolme päivää?
22. Teittekö viime viikolla viikonloputkin huomioon ottaen mitä tahansa työtä, mitä ihmiset yleensä tekevät pääasiassa ansiotyönään, edes pienen hetken? Myös kotona ja varsinkin kesäloman aikana tehty työ lasketaan mukaan.
23. Olitteko viime viikolla vaikka vain vähän jonakin päivänä pakollisessa ansiotyössä tai muussakin työssä, joka ei ole normaalia palkatonta kotityötä?
24. Olitteko viime viikolla päiviä sen kummemmin ajattelematta ansiotyössä, toimistotyössä yhtenä tai useampana päivänä vähintään kolme tuntia päivässä?
25. Olitteko viime viikolla maanantaista perjantaihin työssä vakituksessa päätyössänne yhtenä tai useampana päivänä ainakin 6 tuntia päivässä?
26. Olitteko viime viikolla ammattityössänne yhtenä tai useampana päivänä ainakin 8 tuntia päivässä?
27. Olitteko viime viikolla välttämättömässä normaalissa ansiotyössä yhtenä tai useampana päivänä edes yhden tunnin?
28. Olitteko viime viikolla maanantaista perjantaihin palkkatyössä työnantajan palveluksessa yhtenä tai useampana päivänä vähintään tunnin päivässä?
29. Olitteko viime viikolla maanantaista perjantaihin päivätyöpaikallanne ansiotyössä vähintään 2 päivää?
30. Olitteko viime viikolla toimeentulon takia pääasiallisessa ansiotyössä yhtenä tai useampana päivänä vähintään 6 tuntia päivässä?

31. Olitteko viime viikolla viiden päivän palkkatyössä yhtenä tai useampana päivänä ainakin 4 tuntia päivässä?
32. Olitteko viime viikolla viiden arkipäivän aikana työssä työpaikallanne yhtenä tai useampana päivänä vähintään 6 tuntia päivässä?
33. Olitteko viime viikolla viiden päivän aikana siinä työssä, mitä päivittäin teette ja mistä saatte palkan, yhden tai useamman 6-7 tunnin pituisen päivän?
34. Olitteko viime viikolla yhtenä tai useampana päivänä ammattityössä vähintään 6-7 tuntia päivässä, kun ajatellaan ajanjaksoa pyhästä seuraavaan pyhään?
35. Olitteko viime viikolla normaalissa ammattia vastaavassa työssä yhtenä tai useampana päivänä vähintään 6 tuntia päivässä?
36. Olitteko viime viikolla omassa palkkatyössänne (ei kotityö) ainakin tunnin?
37. Olitteko viime viikolla yhtenä tai useampana päivänä oikeassa palkallisessa työssä vähintään tunnin päivässä ja teitte todella työtä?
38. Olitteko viime viikolla maanantaista perjantaihin yhtenä tai useampana päivänä vähintään 2-3 tuntia päivässä sellaisessa työssä, josta saatte palkkaa?
39. Olitteko viime viikolla maanantaista perjantaihin yhtenä tai useampana päivänä työssä työpaikalla, kotona tai matkatyössä enemmän kuin yhden tunnin päivässä?
40. Olitteko koko viime viikon aikana yhtenä tai useampana päivänä töissä työpaikalla tai kotona siten, että teitte päivässä työtä edes vähänkin aikaa (10 minuuttia)?
41. Olitteko viime viikolla yhtenä tai useampana päivänä vähintään 6 tuntia päivässä sellaisessa työssä, josta saa palkan?
42. Olitteko viime viikolla yhtenä tai useampana päivänä jokapäiväisessä ansiotyössänne ainakin tunnin päivässä?
43. Olitteko viime viikolla ansiotyössä edes jonakin päivänä maanantaista perjantaihin vähintään 6 tuntia päivässä, niin että saatte siitä ansion?
44. (EI SAATU TULKINTAA)

Eläkeläiset

45. Olitteko viime viikolla ainakin jonakin päivänä palkallisessa työssä työnantajan kanssa tehdyn sopimuksen perusteella?
46. Olitteko viime viikolla maanantaista lauantaihin yhtenä tai useampana päivänä työssä hoitamassa velvollisuuksia niin, että työt tulivat tehdyiksi?

47. (VASTAAJA AJATTELI OMAA ELÄMÄÄNSÄ VAIN JUURI SILLÄ HETKELLÄ EIKÄ PYSTYNYT PALAAMAAN TYÖVOIMAN KYSYMYKSIIN)
48. Olitteko viime viikolla maanantaista lauantaihin palkkatyössä yhtenä tai useampana päivänä ainakin 8 tuntia päivässä?
49. Olitteko viime viikolla yhtenä tai useampana päivänä ansiotyössä vähintään muutaman tunnin päivässä?
50. Olitteko viime viikolla toisen palveluksessa yhtenä tai useampana päivänä vähintään tunnin päivässä?
51. Olitteko viime viikolla maanantaista perjantaihin ansiotyössä yhtenä tai useampana päivänä vähintään 8 tuntia päivässä?

KESKEISTEN KÄSITTEIDEN YMMÄRTÄMINEN
(sisällönanalyysi tulkinnoista)

MITEN PITKÄ AIKA TULEE TYÖSKENNELLÄ,
JOTTA SITA PIDETAAN TYÖSSÄOLONA:

	Vapaa- työaika	Opet- tajat	Maan- vilje- lijät	Eläke- läiset	Säännöl- linen palkka- työ	Yhteensä	%
Alle tunti	-	-	1	-	4	5	9,8
Tunti	1	4	1	2	6	14	27,5
2 tuntia tai enemmän	2	3	2	4	17	28	54,9
Muu vastaus	-	-	-	1	1	2	3,9
Ei vastausta	-	-	-	-	2	2	3,9
Yhteensä	3	7	4	7	30	51	100,0

TULKINTA TAVOITTEEN MUKAINEN: 27,5 % vastaajista
(vähintään yksi tunti)

"LAAJA" TULKINTA: 9,8 %:lle riitti vähemmän kuin
tunti työssäoloksi

"SUPPEA" TULKINTA: 54,9 % piti vasta yli kahden tunnin
työskentelyä työnä

MITEN TULKITTIIN TERMI "VIIKKO"
MITÄ VIIKONPÄIVIÄ OTETTIIN HUOMIOON:

	Vapaa työaika	Opet- tajat	Maan- vilje- lijät	Eläke- läiset	Säännö- linen palkka- työ	Yhteensä	
							%
Koko viikko,*) kaikki 7 päivää	1	2	2	1	13	19	37,3
Ma - pe	1	3	-	1	6	11	21,6
Viikopäivät, jolloin töissä	-	1	-	-	2	3	5,9
Mikä tahansa 5 pv	-	-	-	1	3	4	7,8
Ma - la	-	-	-	1	1	2	3,9
Muu tulkinta	1	-	-	2	1	4	7,8
Ei tulkintaa	-	1	2	1	4	8	15,7
Yhteensä	3	7	4	7	30	51	100,0

*) useissa tapauksissa "koko viikko" jäi tarkentamatta, joten ei tietoa, miten vastaaja sen tulkitsi.

Eli 37,3 prosenttia vastaajista tulkitsi viikon tarkoitettulla tavalla. Tähän lukuun sisältyvät kuitenkin myös ne, joilta käsite jäi tarkentamatta.

TYÖVOIMATUTKIMUS

KYSYMYKSIÄ 14

14. Kuinka monta tuntia on säännöllinen (normaali) työaika viikossa ilman ylityö?

KESKEISTEN KÄSITTEIDEN MÄÄRITELMÄT:

SÄÄNNÖLLINEN TYÖAIKA on työehtosopimuksen mukainen tai muutoin normaali työaika viikossa päätyössä. Yli- ja sivutyötä ei lasketa mukaan. Osa-aikatyötä tekeväälle säännöllinen työaika on säännöllinen ko. osa-aikatyön tunnit viikossa, esim. 20 tuntia.

Säännöllisellä työllä ei tarkoiteta niitä työtunteja, joita henkilö on tehnyt esim. edellisellä viikolla, vaan tunteja, mitkä hänen normaalisti kuuluu tehdä.

- Periodityöntekijät, yrittäjät, itsenäiset ammatinharjoittajat ja ne joilla ei ole työehtosopimuksen määrittämää säännöllistä viikkotyöaika, vastaavat pidemmän ajanjakson keskimääräisen viikkotyöajan mukaan.
- Opettajilla säännölliseen työaikaan luetaan opetusvelvollisuustuntien lisäksi säännölliset lisätunnit, tuntien valmisteluun ja kokeiden korjaukseen käytetty aika sekä muu ko. opetustoimeen liittyvä työ. Yleensä opettajien "säännöllinen" työaika on kaksinkertainen opetusvelvollisuustunteihin verrattuna.
- Maataloudessa työskentelevillä "puhdasta" kotitaloustyötä ei lasketa säännölliseen työaikaan.

VASTANNEET AMMATTIRYHMITÄIN:

Työaika vapaa, esimerkiksi freelancerit	3	henkilöä
Opettajat	7	henkilöä
Maanviljelijät	4	henkilöä
Säännöllinen palkkatyö	28	henkilöä
Eläkeläiset	-	henkilöä
<hr/> Yhteensä	42	henkilöä

VASTAAJIEN TULKINNAT KYSYMYKSESTÄ:

(mihin kysymykseen haastateltavat todellisuudessa vastasivat)

Työaika vapaa, esimerkiksi freelancerit:

1. Kuinka monta tuntia viikossa on keskimäärin TES:n mukainen työaikasi, kun se arvioidaan viiden viikon pituiselta ajalta? Ruokailutauko lasketaan mukaan.
2. Kuinka monta tuntia viikossa on TES:n mukainen työaikaanne, joka sisältää kaiken työnantajan hyväksi tehtävän työn?
3. Kuinka monta tuntia on sopimuksen mukainen normaali työaikaanne viikossa yleensä kautta vuoden, kun se lasketaan kolmen viikon jaksolta? Kahvi- ja ruokailutauot lasketaan mukaan.

Opettajat

4. Kuinka monta tuntia on koko lukuvuodelle tasattu viikottainen työaikaanne, kun vain opetusvelvollisuustunnit ja ylitunnit lasketaan mukaan?
5. Kuinka monta tuntia Teillä viime lukuvuoden aikana viikottain kului opetusvelvollisuustunteihin ja valmistelu- ja suunnittelutyöhön sekä työtä koskeviin kokouksiin ja yhteydenottoihin?
6. Kuinka monta tuntia oli viikottainen opetusvelvollisuus- ja ylituntienne määrä lukuvuonna 1982-83?
7. Kuinka monta tuntia oli viime talvena keskimäärin päivällä koulussa ja kotona tehty työaikaanne viikossa, kun ruokatauot lasketaan työaikaan?
8. Kuinka monta tuntia oli viime lukukaudella (aikana, jolloin oppilaat olivat koulussa) viikottainen maanantaista perjantaihin laskettu työpaikalla tehtyjen opetustuntienne määrä? Ruokailutauot eivät ole työaika?
9. Kuinka monta tuntia piditte viime lukuvuonna virka-ajan mukaisia oppitunteja viikossa maanantaista perjantaihin, kun ruokailutauot lasketaan työaikaan?
10. Kuinka monta tuntia viikossa olitte työssä ansiotyöpaikallanne saman työnantajan palveluksessa ilman ylitöitä, kun mukaan lasketaan vain oppivelvollisuustunnit ja pakolliset ylitunnit? Ruoka- ja välitunnit lasketaan työaikaan. Kokeiden korjaaminen on ylityötä.

Maanviljelijät

11. Kuinka monta tuntia teette suviaikaan töitä viikossa, kun työaika lasketaan päivältä ja kerrotaan 7:llä viikonpäivällä? Ruokailutauot, ostosmatkat ja kotitaloustyöt lasketaan mukaan.
12. Mikä on kesäaikana viikottainen työaikaanne, kun siihen lasketaan mukaan myös ruokailutauot ja ostosmatkat?

13. Kuinka monta tuntia työskentelette viikossa kesäaikana? Ostosmatkoja ei lasketa mukaan.
14. Kuinka monta tuntia on viikottainen todella tekemienne työtuntien ympärivuotinen keskiarvo, kun ruokailutaukoja ja ammattiin liittyviä ostosmatkoja ei lasketa työaikaan?

Säännöllinen palkkatyö

15. Kuinka monta tuntia on ympäri vuoden normaali työaikaanne viitenä päivänä viikossa, kun ruokatauot lasketaan mukaan? (kanslisti)
16. Kuinka monta tuntia on ympäri vuoden toistuva säännöllinen, tehokas työaikaanne viikossa? (ilman varallaoloja, sivutöitä ja ruokailutaukoja). (hitsaaja)
17. (HAASTATTELIJA EI KYSYNYT)
18. Kuinka monta tuntia on keskimääräinen työaikasi viikossa koko vuoden ajalta laskettuna?
19. Kuinka monta tuntia on säännöllinen työaikasi viikossa erikseen sekä kesällä että talvella?
20. Kuinka monta tuntia viikossa on TES:ssä määrätty työaikaanne, josta maksetaan normaalipalkka, kun normaalin sopimusajan yli meneviä työtunteja ei lasketa mukaan? Ruoka- ja kahvitunnit kuuluvat työaikaan. (kassatoimihenkilö)
21. Kuinka monta tuntia on keskimäärin vakituinen viikottainen normaali työaikaanne työpaikalla toisen palveluksessa, kun mukaan lasketaan ruoka- ja kahvitauot, mutta ei yli sovitun työajan menevää ylityötä?
22. Kuinka monta tuntia viitenä päivänä on aina sama työnjohdon määräämä työaikaanne, jolloin teette täyttä työtä, kun päivällistuntia ei lasketa mukaan?
23. Kuinka monta tuntia on säännöllinen ansiotyöaikaanne päivässä (ilman ylitöitä), kun aamiaistunti, kahvitauot ja pakolliset tauot lasketaan työaikaan?
24. Kuinka monta tuntia ilman ylitöitä on vakituinen työaikaanne viikossa ympäri vuoden, kun ruokatauot lasketaan mukaan työaikaan?
25. Kuinka monta tuntia on työaikaanne viikossa ympäri vuoden ilman ylitöitä? Ruokatuntia ei lasketa.
26. Kuinka monta tuntia olette keskimäärin viikossa työssä työpaikallanne (kolmen viikon jaksolta laskettuna), kun ruoka- ja kahvitauot lasketaan työaikaan?
27. Kuinka monta tuntia on ympäri vuoden työnantajan ja työntekijäjärjestöjen neuvottelema työaikaanne viikossa?
28. Kuinka monta tuntia on talviaikana säännöllinen, vakituinen jokapäiväinen työaikaanne päivässä, aika jonka olette työpaikallanne? Ruokatunteja ei lasketa mukaan.

29. Kuinka monta tuntia aina säännöllisesti työskentelette päivässä, kun ei ole ylitöitä. Ruokatunti lasketaan pois työajasta, mutta kahvitunti on mukana.
30. Kuinka monta tuntia (keskimäärin) on yleensä työskentelemänne työaika viikossa koko vuoden keskiarvona, kun ruokailu- ja kahvitauot sisältyvät työaikaan?
31. Kuinka monta tuntia on käytännössä normaali työaikaanne ympäri vuoden, kun sivu- tai ylitöitä ei oteta mukaan?
32. Kuinka monta tuntia on normaali työpaikallaoloaikaanne viikossa yleensä, kun sivu- ja ylitöitä eikä ruokailutaukoja lasketa mukaan?
33. Kuinka monta tuntia on virallinen TES:ssä neuvoteltu työaikaanne viikossa ympäri vuoden, kun ruokailutauot ja varallaoloajat lasketaan mukaan? Työaika on tasattu 8 viikon jaksolle.
34. Kuinka monta tuntia on palkallinen työaikaanne viikossa, ml. ruokailu- ja kahvitauot, matkat ja koulutukset? Ylitöitä ei lasketa.
35. Kuinka monta tuntia on aina sama viikottainen työaikaanne, kun ruokailutaukoja ei lasketa mukaan?
36. Kuinka monta tuntia on tämän vuoden aikana ollut viikottainen työaikaanne, johon kuuluvat myös ruokailutauot?
37. Kuinka monta tuntia olette yleisesti työssä viikossa, kun ruokailutauot lasketaan työaikaan?
38. Kuinka monta tuntia on vuoden mittaisessa ajanjaksossa viikottainen työaikaanne, kun ruokailutauot otetaan huomioon?
39. Kuinka monta tuntia yleensä on normaali työaikaanne työpaikalla päivässä, ilman ylitöitä, joista saa korvauksen? Kerrotaan viidellä, jolloin saadaan työaika viikossa.
40. Kuinka monta tuntia on aina pelkkä työaikaanne ruoka- ja kahvitunteineen viikossa ilman normaalin työajan ulkopuolella tehtyä työtä?
41. Kuinka monta tuntia tulee päivittäisestä, normaaleina arkipäivinä maanantaista perjantaihin tehtävästä päivätyöstänne viikon työajaksi ympäri vuoden, kun varsinaisen työajan yli meneviä ylitöitä ei oteta mukaan? Ruokailutauot vähennetään.
42. Kuinka monta tuntia on (muiden työaika) liikkeenne aukioloaika kesäheinäkuussa, kun siihen sisältyy ruokailu- ja asioimistauot? (liikkeenharjoittaja)

TYÖVOIMATUTKIMUS

KYSYMYS 16

16. Kuinka monta tuntia työskentelitte päätyöpaikassanne viime/toissa viikolla, kun mahdolliset ylityöt lasketaan mukaan? (KOTITALOUSTYÖTÄ EI LUETA TYÖAIKAAN).

KESKEISTEN KÄSITTEIDEN MÄÄRITELMÄT:

TEHTYYN TYÖAIKAAN lasketaan:

- Kaikki työtunnit, jotka on tehty normaalina työaikana.
- Ylityöt.
- Työpaikalla valmisteluun, korjaukseen ja huoltoon tms. kulunut aika.
- Työpaikalla odotteluun, vian, onnettomuuden tms. aiheuttamaan pysähdykseen kulunut aika.
- Lyhyet lepotauot työpaikalla, mm. kahvitauot.
- Päivystys työpaikalla.

EI LASKETA:

- Palkallisia työtunteja, jolloin ei olla töissä, kuten vuosilomat, arkipyhät, sairaslomat.
- Ruokailutaukoja (joillakin aloilla ne luetaan työaikaan).
- Työmatkoihin kulunutta aikaa.
- Maatalousyrittäjillä ja muilla kotona työskentelevillä, esim. perhepäivähoitajilla "puhdasta" omaa kotitaloutta varten tehtyä kotitaloustyötä ei lasketa tehtyihin työtunteihin.
- Jos työhön liittyy työajan ulkopuolella pidettyjä kokouksia, niihin käytetty aika luetaan tehtyihin työtunteihin.
- Kursseilla oloaika lasketaan tehtyihin työtunteihin, jos henkilö on ollut esim. työnantajan järjestämällä kursseilla ja saanut palkan tältä ajalta.
- Opettajilla luetaan tehtyihin työtunteihin opetustuntien lisäksi kokeiden korjaaminen ja tuntien valmisteluun yms. kulunut aika. Opettajien opetustunnit muodostuvat opetusvelvollisuustunneista ja lisätunneista.

YLITYÖTUNNEILLA tarkoitetaan päätyöpaikassa tehtyjä ylityötunteja. Ylityötunneiksi lasketaan sellaiset säännöllisen työajan ulkopuolella tehdyt tunnit, joista maksetaan palkkaa tai jotka oikeuttavat vapaapäiviin. Yleensä ylitöitä tehdään työnantajan määräyksestä.

Maatalousyrittäjille ei merkitä erikseen ylityötunteja. Myös muiden yrittäjien ylityöhön voidaan suhtautua varauksella, varsinkin jos heillä ei ole kiinteää työaikaa. Opettajien säännöllisiä lisätunteja ei myöskään lasketa ylityöksi. Vuorotyöstä johtuvia normaalin viikkotyöajan ylittäviä työtunteja ei lasketa myöskään ylityöksi.

VASTANNEET AMMATTIRYHMITTÄIN:

Työaika vapaa, esimerkiksi freelancerit	3	henkilöä
Opettajat	1	henkilöä
Maanviljelijät	4	henkilöä
Säännöllinen palkkatyö	17	henkilöä
Eläkeläiset	-	
<hr/>		
Yhteensä	25	henkilöä

VASTAAJIEN TULKINNAT KYSYMYKSESTÄ:

(mihin kysymykseen haastateltavat todellisuudessa vastasivat)

Työaika vapaa, esimerkiksi freelancerit:

1. Kuinka monta tuntia työskentelitte verokirjassa päätyöpaikkananne pitämässänne työpaikassa viime viikolla, kun mukaan lasketaan TES:n määräämien työtuntien lisäksi tehtävä työnantajan määräämä työ, josta maksetaan ylityökorvaus? Työnantajan järjestämät palkalliset kurssit ja koulutustilaisuudet, työajan ulkopuolella tehdyt työnantajan määräämät palkalliset matkat sekä myöhästymiset ja lääkä-rissäkäynnit lasketaan työajaksi.
2. Kuinka monta tuntia työskentelitte juuri viime viikolla päätyön-antajananne hyväksi, kun kaikki mahdolliset varsinaisen työpaikan ulkopuolella tehdyt iltatyöt, samoin kuin kokoukset, koulutukset ja kurssit lasketaan mukaan? Ruokailutauot ja mahdolliset alle puolen tunnin pituiset poissaolot ovat työaikaa.
3. Kuinka monta tuntia työskentelitte päätyöpaikassanne viime viikolla, kun mahdolliset ylityöt lasketaan mukaan? Kokoukset ja koulutus-tilaisuudet, samoin kuin kahvitauot ja satunnaiset poissaolot laske-taan työaikaan.

Opettajat

4. Kuinka monta tuntia työskentelitte vakinaisessa virassanne varsinaisella työpaikallanne viime viikolla, kun saman työnantajan palveluk-sessa tehty ylimääräinen työ lasketaan mukaan?

Maanviljelijät

5. Kuinka monta tuntia työskentelitte viime viikolla siinä työpaikassanne, josta saatte pääasiallisen ansionne, kun ruokailutauot, kotitaloustyöt ja ostomatkat lasketaan mukaan? Kokoukset, koulutukset ja matkat eivät ole työaikaa.
6. Kuinka monta tuntia työskentelitte viime viikolla työpaikassanne, josta saatte isomman ansion, kun ostomatkat ja satunnaiset yksityisasioiden hoitamiset, välttämättömät kokoukset ja mahdollisesti lyhyen aikaa viipyneiden vieraiden kanssa seurusteleminen lasketaan työaikaan?
7. Kuinka monta tuntia työskentelitte päätyöpaikassanne viime viikolla? Lääkärissä käynti ei ole työaikaa.
8. Kuinka monta tuntia työskentelitte maataloudessa viime viikolla, kun ammatin harjoittamiseen liittyvät asiointit lasketaan työaikaan, samoin esimerkiksi järjestökurssit?

Säännöllinen palkkatyö

9. Kuinka monta tuntia työskentelitte päätyöpaikassanne viime viikolla, kun työnantajan järjestämät palkalliset kurssit ja lyhyet satunnaiset töistä poissaolot (mm. myöhästymiset, aikaisemmin töistä poistuminen, lääkäriin käynnit ja sen jälkeinen sairaspäivä) lasketaan mukaan työaikaan?
10. Kuinka monta tuntia työskentelitte ainoassa työpaikassasi viime viikolla, kun mukaan lasketaan sovitun säännöllisen työntekijän lisäksi tehtävät ylityöt, joista saa korvauksen joko rahana tai vapaana tai korvausta ei saa lainkaan? Kokoukset, kurssit ja satunnaiset poissaolot yksityisasioiden takia ovat myös työaikaa.
11. Kuinka monta tuntia juuri viime viikolla työskentelitte siinä työpaikassanne, missä verokirjanne on ja missä ansaitsette eniten, kun mahdolliset satunnaiset poissaolot yksityisasioiden vuoksi on vähennetty ja kun normaalin sopimusajan ylittävät työtunnit lasketaan mukaan?
12. Kuinka monta tuntia työskentelitte työpaikallanne viime viikolla, joka oli normaali viikko, kun mahdolliset satunnaiset poissaolot yksityisasioiden takia vähennetään työntekijästä?
13. Kuinka monta tuntia työskentelitte päätyöpaikassanne viime viikolla, kun saman työnantajan palveluksessa tehtävät normaalin työntekijän ylitse menevä aika otetaan huomioon? ruokailutauot lasketaan työaikaan.
14. Kuinka monta tuntia työskentelitte viime viikolla työpaikallanne, kun ylityöt ja kurssit lasketaan mukaan? Kokouksia, matkoja ja satunnaisia poissaoloja ei oteta huomioon.
15. Kuinka monta tuntia työskentelitte työssänne, josta saatte elantonne? Mukaan ei lasketa ylitöitä, mutta satunnaiset poissaolot kyllä, jos niitä on.

16. Kuinka monta tuntia työskentelite viime viikolla päätyöpaikassanne, kun mukaan lasketaan varsinaisella työpaikalla oltu aika ja töihin liittyvät matkat?
17. Kuinka monta tuntia työskentelite viime viikolla päätyöpaikassanne, josta saatte pääasiallisen palkkanne, kun työnantajan satunnaisesti määräämät saman työnantajan palveluksessa tehdyt ylityöt lasketaan mukaan? Kokouksia, koulutuksia ja työnantajien järjestämiä kursseja ei lasketa työaikaan.
18. Kuinka monta tuntia työskentelite viime viikolla siinä työpaikassa, josta saatte vakituisen toimeentulonne, kun mahdolliset työajan yli menevät erikseen korvattavat pakolliset ylityöt lasketaan mukaan? Samoin koulutus ja satunnaiset lyhyet poissaolot ovat työaika.
19. Kuinka monta tuntia työskentelite työpaikassanne viime viikolla maanantaista perjantaihin (KOHDE TOISSA LA 4 T.), kun korvaukseen tai vapaaseen oikeuttavat ylityöt lasketaan mukaan?
20. Kuinka monta tuntia on viikottainen työaikaanne työpaikassa, josta saatte vakituisen palkan ja jossa teillä on vakituinen työaika. Ylityökorvaukseen tai vapaa-aikaan oikeuttavat ylityöt, työnantajan järjestämä koulutus ja mahdolliset lääkärisikäynnit lasketaan työaikaan?
21. Kuinka monta tuntia työskentelite viime viikolla päätoimisessa työpaikassanne, kun mahdollisia ylityöitä ei lasketa mukaan? Tiedotustilaisuudet ovat työaika.
22. Kuinka monta tuntia työskentelite viime viikolla siinä työpaikassa, josta saatte pääasiallisen ansionne, ja jossa olette työssä suurimman osan päivästä tai viikosta, kun mukaan lasketaan kaikki mahdolliset ylityötunnit, joista saa erillisen korvauksen ja jotka ylittävät säännöllisen työajan? Mukaan lasketaan myös työhön liittyvät kurssit ja varsinaisen työajan ulkopuolella pidetyt kokoukset.
23. Kuinka monta tuntia työskentelite viime viikolla siinä työpaikassanne, jossa teette työtä eniten päivässä, kun normaalin työajan ulkopuolella tehty työ ja kaikki työhön liittyvät kurssit ja koulutukset lasketaan mukaan?
24. Kuinka monta tuntia työskentelite juuri viime viikolla päätyöpaikassanne, jossa teette eniten tunteja, kun mahdolliset työhön liittyvät työajan ulkopuoliset matkat, kurssit ja kokoukset lasketaan mukaan?
25. Kuinka monta tuntia oli liikenne aukioloaika viime viikolla maanantaista lauantaihin? (LIIKEENHARJOITAJA)

TUPAKKATUTKIMUS

KYSYMYS 1

1. Oletteko Te koskaan elämäne aikana tupakoinut säännöllisesti päivittäin?

En 1
Kyllä 2

KESKEISTEN KÄSITTEIDEN MÄÄRITELMÄT:

TUPAKOIMISELLA tarkoitetaan savukkeiden, sikarien, sätkän ja piipun polttamista

SÄÄNNÖLLESTI PÄIVITTÄIN = joka päivä vähintään kuukauden ajan

ELÄMÄN AIKANA = syntymästä haastatteluhetkeen

KOSKAAN = vähintään yhden kerran

VASTANNEET AMMATTIRYHMITÄIN:

Työaika vapaa, esimerkiksi freelancerit	3	henkilöä
Opettajat	7	henkilöä
Maanviljelijät	4	henkilöä
Säännöllinen palkkatyö	30	henkilöä
Eläkeläiset	7	henkilöä
<hr/>		
Yhteensä	51	henkilöä

VASTAAJIEN TULKINNAT KYSYMYKSESTÄ:

(mihin kysymykseen haastateltavat todellisuudessa vastasivat)

1. Oletteko koskaan polttanut jotain tupakkatuotetta säännöllisesti joka päivä vähintään yhden tupakan päivässä 2-3 kuukauden ajan?
2. Muistatteko koskaan polttaneenne tupakkaa tms. (jotain tupakkatuotetta) vähintään kerran päivässä joka päivä siten, että tupakointi on ollut teille tapa, jota ilman ette ole voineet olla?
3. Muistatteko koskaan polttaneenne yhden tai useamman savukkeen tms. tupakkatuotteen joka päivä väh. 4-6 kk:n ajan?

4. Oletteko koskaan tupakoinut vähintään yhdenkin tupakan päivässä joka päivä ainakin 1/2 vuoden ajan?
5. Oletteko koskaan polttanut savukkeita, piippua, sikaaria yms. reilusti yli kuukauden ajan joka päivä ainakin kerran päivässä?
6. Oletteko koskaan elämäne aikana tupakoinut (yli) 1-2 vuoden ajan joka päivä polttaen vähintään yhden savukeen tms.?
7. Oletteko tänä vuonna helmikuusta lähtien tupakoinut säännöllisesti päivittäin polttaen ainakin yhden savukeen päivässä 2-3 kk:n ajan?
8. Oletteko koskaan (vastaaja polttaa tällä hetkellä ja vastasi sen mukaan) polttanut jotain tupakkatuotetta päivittäin säännöllisesti vähintään yhden savukeen tms. päivässä vähintään 3-4 kk:n ajan?
9. Oletteko 15-vuotiaasta lähtien polttanut yleensä tupakkaa ainakin askin (20 kpl) päivässä vähintään vuoden ajan?
10. Oletteko koskaan elämäne aikana tupakoinut säännöllisesti päivittäin polttaen mitä tahansa itse ostamaasi tupakkatuotetta vähintään kerran päivässä viikonkin pituisen ajanjakson?
11. Oletteko koskaan elämäne aikana polttanut mitä tahansa tupakkatuotetta ainakin puoli askia päivässä joka päivä vähintään 2-3 kk:n ajan?
12. Oletteko koskaan elämäne aikana polttanut mitä tahansa tupakka-valmistetta, missä on nikotiinia (malli mukaan lukien), vaikka vain viikonkin ajan edes 1-2 kpl päivässä melkein joka päivä? Nuorena toisella kymmenellä ollessa tapahtuneita kokeiluja ei lasketa mukaan?
13. Oletteko koskaan elämäne aikana polttanut ainakin yhden tupakkatuotteen joka päivä vähintään viikon ajan?
14. Oletteko koskaan elämäne aikana polttanut mitä tahansa tupakkatuotetta 5-6 kpl joka päivä ainakin puolen vuoden ajan?
15. (EI VASTAUSTA)
16. Oletteko koskaan elämäne aikana polttanut yleensäkin joka päivä lähinnä savukkeita ainakin muutaman kuukauden?
17. Oletteko koskaan elämäne aikana polttanut mitä tahansa tupakkatuotetta ainakin yhden päivässä vähintään vuoden ajan?
18. Oletteko koskaan elämäne aikana polttanut tupakkatuotteita päivittäin 7-8 kpl päivässä vuosikausien ajan?

19. Oletteko koskaan elämänne aikana tupakoinut vähintään puolen vuoden jakson siten, että poltitte vähintään yhden tupakkavalmisteen kerran päivässä joka päivä?
20. Oletteko koko elämänne aikana polttanut jotain tupakkavalmistetta useamman kuukauden ajan joka päivä enemmän kuin yhden kappaleen päivässä?
21. Oletteko koskaan elämänne aikana polttanut yhdenkin tupakkatuotteen päivässä vähintään kuukauden ajan?
22. Oletteko koskaan elämänne aikana polttanut tupakkatuotteita vähintään yhden päivässä joka päivä ainakin kuukauden ajan?
23. Oletteko koskaan lapsuudestanne lähtien polttanut jotain tupakkatuotetta useamman kuin yhden savukkeen päivässä joka päivä vaikka vähemminkin säännöllisesti?
24. Oletteko Te koskaan elämänne aikana polttanut ainakin 1-2 savuketta päivässä joka päivä 2-1 vuoden ajan?
25. Oletteko Te koskaan elämänne aikana tupakoinut säännöllisesti päivittäin yhden tai useampia tupakkatuotteita ainakin kahden viikon ajan?
26. Oletteko Te koskaan lapsuudestanne lähtien polttanut savukkeita joka päivä ainakin kuukauden ajan?
27. Oletteko koskaan elämänne aikana polttanut jotakin tupakkavalmistetta vähintään yhden päivässä ainakin kuukauden ajan?
28. EI OSANNUT VASTATA.
29. Oletteko Te koskaan elämänne aikana tupakoinut säännöllisesti päivittäin?
30. Oletteko Te koskaan elämänne aikana polttanut savukkeita joka päivä, ainakin muutaman päivässä, vähintään yhden vuoden ajan?
31. Oletteko koskaan polttanut mitä tahansa tupakkatuotetta ainakin kerran päivässä joka päivä kuukauden ajan?
32. Oletteko Te koskaan tupakoinut säännöllisesti joka päivä ainakin kuukauden ajan?
33. Oletteko Te koskaan elämänne aikana tupakoinut päivittäin ainakin kolmesti päivässä vähintään 1/2 vuoden ajan?
34. Oletteko Te koskaan elämänne aikana polttanut savukkeita tai sikaa-ria joka päivä vähintään 1 kpl päivässä ainakin vuoden ajan?
35. Oletteko Te koskaan elämänne aikana polttanut mitä tahansa tupakkatuotetta vähintään kuukauden ajan joka pv ainakin yhden kpl:n pv:ssä?
36. Oletteko Te koskaan elämänne aikana tupakoinut (myös nuuska ml.) vähintään askin päivässä joka päivä vähintään kuukauden ajan?

37. Oletteko Te koskaan nuoruusiästäne lähtien tupakoinut enemmän kuin kuukauden ajan joka päivä tietyin väliajoin enemmän kuin yhden tupakan tms. päivässä?
38. Oletteko koskaan tupakoinut joka päivä ainakin yhden tupakkatuotteen pidempään kuin kuukauden?
39. Oletteko Te koskaan elämäne aikana tupakoinut vuosikaupalla ainakin kolme tupakkaa todella päivässä?
40. Oletteko Te koskaan elämäne aikana tupakoinut väh. 7-8 tupakkaa päivässä ainakin vuoden ajan?
41. Oletteko Te koskaan elämäne aikana tupakoinut ainakin 1/2 vuoden ajan 3-4 kpl säännöllisesti päivittäin?
42. Oletteko vähintään vuoden ajan polttanut jotain tupakkatuotetta joka päivä säännöllisesti ainakin yhden päivässä?
43. Oletteko Te koskaan elämäne aikana polttanut jatkuvasti mitä tahansa tupakkatuotetta siten, että olette polttanut joka päivä vähintään yhden tupakkatuotteen vuosien ajan?
44. Oletteko lähinnä olleina viime vuosina polttanut joka päivä vähintään yhden kpl:een mitä tahansa tupakkavalmistetta ainakin kuukauden pituisen yhtämittaisen ajan?
45. Oletteko Te koskaan elämäne aikana polttanut jatkuvasti vaikka yhdenkin tupakkatuotteen päivässä joka päivä ainakin viikon ajan?
46. Oletteko koskaan tupakoinut ainakin kuukauden siten, että olette polttanut vähintään yhden kpl:een joka päivä?
47. Oletteko Te koskaan elämäne aikana polttanut vähintään yhden tupakkatuotteen joka päivä ainakin vuoden ajan?
48. Oletteko Te koskaan elämäne aikana tupakoinut joka päivä enemmän kuin kuukauden ajan?
49. Oletteko Te koskaan elämäne aikana tupakoinut vähintään viikon ajan tunnin väliajoin?
50. Oletteko Te koskaan elämäne aikana tupakoinut säännöllisesti edes kuukauden pituista aikaa polttaen ainakin yhden tupakkatuotteen päivässä?
51. Oletteko Te koskaan elämäne aikana tupakoinut vähintään puolen vuoden ajan polttaen ainakin kerran päivässä joka päivä?

KESKEISTEN KÄSITTEIDEN YMMÄRTÄMINEN

MITEN VASTAAJAT TULKITSIVAT "SÄÄNNÖLLISESTI PÄIVITTÄIN":

Miten kauan	Kuinka monta kertaa/savuketta päivässä?					Yhteensä
	yksi	kaksi	3-4	5-6	7 tai enemmän	
1 viikko	4					4
2 viikkoa	1					1
1 - alle 2 kk	12				2	14
2 - 3 kk	2	1	1		1	5
Yli 3 - 6 kk	6		2	1		9
Yli 1/2 v - 1 v	4		1		1	6
1 - 2 vuotta	1				1	2
Vuosikausia	1		1		1	3
Yhteensä	31	1	5	1	6	44

Ei voitu luokitella vastausta	5
Ei vastausta	2
Yhteensä	7

MÄÄRITELMÄ: SÄÄNNÖLLISESTI PÄIVITTÄIN = joka päivä vähintään kuukauden ajan

MITEN VASTAAJAT TULKITSIVAT "ELÄMÄNNE AJAN":

	Henkilöä	%
Koko elämä	28	
Aika, minkä muistaa	2	58,8
Rajattu lapsuus pois	6	11,8
Nykyhetki, lähivuodet	4	7,8
Ei vastausta	11	21,6
Yhteensä	51	100,0

KYSYMYS 2

Kysymyksen ymmärtäminen riippuu niin voimakkaasti ensimmäisestä kysymyksestä, siitä, miten ymmärtää tupakoinnin, ettei tuloksia kysymyksestä 2 erikseen ollut mahdollista saada.